

**Archeologisch onderzoek
Gebiedsontwikkeling Maarsbergen
gemeente Utrechtse Heuvelrug**

Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek
d.m.v. boringen – verkennende fase

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 1527

Archeologisch onderzoek Gebiedsontwikkeling Maarsbergen gemeente Utrechtse Heuvelrug

Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek
d.m.v. boringen - verkennende fase

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 1527

Definitief

ISSN 1573-5710

Opdrachtgever:
Wolfswinkel Reiniging B.V.

Grontmij Nederland B.V.
Houten, 25 oktober 2015

Verantwoording

Titel : Archeologisch onderzoek Gebiedsontwikkeling Maarsbergen
gemeente Utrechtse Heuvelrug
Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek d.m.v.
boringen – verkennende fase
Grontmij Archeologische Rapporten 1527

Projectnummer : 329275

Referentienummer : 329275-Htn-0515-JB-D1

Revisie : D

Datum : 25 oktober 2015
Uitvoeringsdatum bureauonderzoek: januari - februari 2015
Uitvoeringsdatum inventariserend veldonderzoek: april 2015

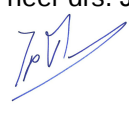
Auteur(s) : de heer drs. J. Bex

E-mail adres : jeffrey.bex@grontmij.nl

Gecontroleerd door : de heer dr. J.J. Hekman

Paraaf gecontroleerd :

Goedgekeurd door : de heer drs. J. Theeuwen

Paraaf goedgekeurd :

Contact : Grontmij Nederland B.V.
De Molen 48
3994 DB Houten
Postbus 119
3990 DC Houten
T +31 88 811 66 00
www.grontmij.nl

Administratieve gegevens

Datum opdracht : 18-12-2014

Datum concept 1 : 09-02-2015

Datum concept 2 : 25-05-2015

Datum definitief : 25-10-2015

Opdrachtgever : Wolfswinkel Reiniging B.V.

Uitvoerder : Grontmij Nederland B.V.

Bevoegde overheid : Gemeente Utrechtse Heuvelrug
*Deskundige namens de bevoegde overheid in zake archeologie:
mevrouw drs. A. Luksen-IJtsma*

Aanleiding : voorgenomen herontwikkeling
(realisatie woningbouw en een bedrijventerrein)

Locatie : provincie : Utrecht

(bijlage 1) gemeente : Gemeente Utrechtse Heuvelrug

plaats : Maarsbergen

toponiem : Gebiedsontwikkeling Maarsbergen

kaartblad : 32D WOUDENBERG

kadastrale gegevens : MAARN, sectie E, perceel: 68 / 69 / 396 /
459 / 488 / 550 / 552 / 553

RD-coördinaten : N X: 156.986 / Y: 452.225

O X: 157.395 / Y: 451.737

Z X: 156.899 / Y: 451.717

W X: 156.836 / Y: 452.049

afm. plangebied : ca. 12,5 ha

Archeoregio : Utrechts Gelderse zandgebied

Archis2 : OMG nummer : 64677

Documentatie : beheer en plaats : Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Algemeen	5
1.2	Oude situatie en nieuwe situatie	5
1.3	Beleidskader	7
1.4	Doelstelling.....	7
2	Bureauonderzoek.....	8
2.1	Werkwijze.....	8
2.2	Geologie en bodem.....	8
2.3	Landschappelijke omgeving en bewoningsgeschiedenis	11
2.4	Archeologie en cultuurhistorie.....	14
2.4.1	Gemeentelijk beleid	14
2.4.2	Nationaal en Provinciaal beleid en verwachtingskaarten	17
2.5	Archeologische verwachting	19
3	Veldwerk	21
3.1	Aanleiding en doel	21
3.2	Onderzoekskader en werkwijze	21
3.3	Werkwijze veldonderzoek	22
3.4	Resultaten veldwerk.....	22
3.5	Conclusie archeologisch booronderzoek	24
3.6	Beantwoording onderzoeksvragen	26
4	Conclusie en aanbevelingen.....	29
4.1	Conclusie	29
4.2	Aanbeveling	29
	Literatuur en bronnen	31
	Verklarende woordenlijst en afkortingen	33

Bijlage 1: Locatie plangebied op topografische ondergrond

Bijlage 2: Archeologische basiskaart

Bijlage 3: Boorplan

Bijlage 4: Boorstaten en legenda

Bijlage 5: Boorplan met bodemopbouw en verstoringen

Bijlage 6: Beoordeling Gemeente Utrechtse Heuvelrug

1 Inleiding

1.1 Algemeen

Wolfswinkel Reiniging B.V. en Heuvelrug Wonen zijn voornemens om een gebied ten oosten van de bebouwde kom van Maarsbergen in de gemeente Utrechtse Heuvelrug te herontwikkelen. Ten behoeve van het verkrijgen van een omgevingsvergunning wordt door Grontmij onder meer een archeologisch onderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek met een aanvullend inventariserend veldonderzoek door middel van boringen – verkennende fase. Het project staat bekend onder de naam Gebiedsontwikkeling Maarsbergen.

1.2 Oude situatie en nieuwe situatie

Thans bestaat het plangebied (ca. 13 ha) uit bebouwde kavels (woon en bedrijven), landbouwpercelen, een voormalig campingterrein in het bos, een trapveldje en diverse bosschages. Het plangebied wordt doorsneden door de Haarweg, in het noorden begrenst door landbouwpercelen en de Rottegalsteeg, in het oosten door beboste percelen aan de Griftdijk (weg), in het zuiden door het spoor Arnhem – Utrecht en de snelweg A12 en in het westen door het bedrijventerrein Ambachtsweg.

Afbeelding 1 Plangebied Gebiedsontwikkeling Maarsbergen in het rode kader weergegeven

Binnen het noordelijk deel van het plangebied staat woningbouw gepland met diverse groenstroken, een speelplek en een natuurweidegebied. In het zuidelijk beboste deel staat een bedrijventerrein gepland dat voorzien zal zijn van veel groen. Een deel van de bestaande beplanting, met name rondom, zal gehandhaafd blijven. In het oostelijk deel van het voormalige campingterrein ten zuiden van de Haarweg, zal nieuwbouw van één woning met toebehoren worden gerealiseerd.

Op het moment van het schrijven van dit rapport zijn de exacte dimensies van voorgenoemde ontwikkelingen nog niet vastgesteld. De met de ontwikkeling gepaard gaande graafwerkzaamheden en bodemverstoringen zullen echter naar alle waarschijnlijkheid tot op een grondniveau reiken waar ongeroerde grondlagen voorkomen en mogelijke voor archeologie interessante niveaus bereikt - en daarmee verstoord - zullen worden. Daartoe zal voorafgaand bekeken moeten worden of zich in de ondergrond van het plangebied behoudswaardige archeologische waarden voordoen.

Afbeelding 2 Ontwerptekening en verkaveling voor het plangebied Gebiedsuitbreiding Maarsbergen. Rood betreft nieuwbouw, donkergrijs betreft bestaande bebouwing en bruin de nieuwe bestrating. De inzet rechtsboven geeft de locatie aan waar in het oostelijk deel van het voormalige campingterrein de nieuwbouw van een woonhuis zal komen.

1.3 Beleidskader

De Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) is in 2007 in werking getreden waarmee de uitgangspunten van het Europese Verdrag van Malta binnen de Nederlandse wetgeving (Monumentenwet) zijn geïmplementeerd. Het belangrijkste uitgangspunt van de Monumentenwet is om archeologische waarden in de ondergrond (ter plekke) te behouden, omdat de bodem of wel de oorspronkelijke context de beste conserveringsomgeving is (dit heet: behoud *in-situ*).

Gemeenten dienen te beschikken over een eigen archeologiebeleid en in de ruimtelijke ordening rekening te houden met de mogelijkheid van archeologische waarden in de ondergrond. Volgens het archeologiebeleid van de gemeente Utrechtse Heuvelrug¹ is de voorgenomen realisatie archeologisch onderzoeksplichtig gesteld, meer daarover verderop in dit rapport (§ 2.4). De gemeente heeft eveneens richtlijnen voor de uitvoering van archeologisch onderzoek opgesteld². Dit onderzoek is conform die richtlijnen uitgevoerd.

Dit archeologisch onderzoek is conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.3) uitgevoerd. Grontmij Nederland B.V. beschikt over een opgravingsvergunning.

1.4 Doelstelling

Doel van het onderzoek is het in kaart brengen van de te verwachten archeologische waarden binnen het plangebied en het omliggende gebied (onderzoeksgebied / omgeving Maarsbergen) op basis van bestaande bronnen. Hiervoor wordt een bureauonderzoek uitgevoerd, waarbij een gespecificeerd verwachtingsmodel wordt opgesteld. Aansluitend zal een verkennend booronderzoek worden uitgevoerd ter onderbouwing en nadere inventarisatie van de archeologische verwachting binnen het plangebied in relatie tot de voorgenomen ingreep. Op basis van de resultaten van beide onderzoeken kan een advies worden gegeven met betrekking tot de noodzaak van een eventueel archeologisch vervolgonderzoek en indien dit van toepassing is, uit welke stappen dit vervolgonderzoek zou kunnen bestaan.

¹ Te raadplegen op www.heuvelrug.nl

² Richtlijn uitvoering archeologisch onderzoek gemeente Utrechtse Heuvelrug september 2014, versie 2.0

2 Bureauonderzoek

2.1 Werkwijze

Bij het bureauonderzoek is gekeken naar voor het onderzoeksgebied relevante gegevens met betrekking tot de archeologie, cultuurhistorie, geologie en bodem. Hierbij zijn de volgende werkzaamheden verricht:

- het bestuderen van (digitale) bodemkaarten en van geologische, geomorfologische en topografische kaarten;
- het raadplegen van het gemeentelijk archeologiebeleid / richtlijnen;
- het raadplegen van de Cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht;
- het raadplegen van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN);
- het inventariseren van archeologische waarnemingen en in het verleden verrichte archeologische onderzoeken in het Archeologisch Informatie Systeem Archis2;
- het raadplegen van de Archeologische Monumentenkaart (AMK);
- het raadplegen van de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW);
- het raadplegen van historisch kaartmateriaal;
- het raadplegen van overige relevante of verplichte literatuur en bronnen.

In de navolgende paragrafen worden eerst de geologie en bodemopbouw van het onderzoeksgebied beschreven. Daarbij wordt het bijbehorende landschap beschreven en wat dit kan betekenen voor de archeologie. Daarna zullen de al bekende archeologische en cultuurhistorische waarden van het onderzoeksgebied worden besproken.

Op basis van de gegevens van zowel de geologische en bodemkundige opbouw als van de bekende archeologische waarden wordt dit hoofdstuk afgesloten met een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied. Daarin wordt per archeologische periode aangegeven hoe groot de kans wordt geacht op het kunnen aantreffen van archeologische waarden.

2.2 Geologie en bodem

Het landschap heeft in het verleden een sterke rol gespeeld in het nederzettingsspatroon en de exploitatiemogelijkheden van de mens. Bij onderzoek naar archeologische sporen in een bepaald gebied is het van groot belang om te achterhalen hoe het landschap er in het verleden kan hebben uit gezien. Dit kan men onder meer te weten komen door de geologische opbouw van de ondergrond van een plangebied in kaart te brengen.

Het plangebied is gelegen in het Utrechts-Gelders zandgebied. De diepere ondergrond van dit gebied is in grote mate gevormd gedurende de voorlaatste IJstijd, het Saalien (tabel 2.1). In deze IJstijd kwam het Scandinavische landijs tot halverwege ons land. De enorme ijskap stuwde de bevroren ondergrond van veelal grofzandige en grindrijke rivierafzettingen op tot stuwwallen die thans nog in het reliëf van het landschap zichtbaar zijn (zie § AHN). Tijdens de laatste IJstijd, het Weichselien, zijn grote hoeveelheden fijn zand afgezet, het zogenaamde dekzand. Dit dekzand ligt ter hoogte van het onderzoeksgebied aan het maaiveld.

Na de laatste IJstijd, gedurende het relatief warme huidige Holoceen, heeft zich op vele locaties onder vegetatierijke omstandigheden een bodem in het zand kunnen vormen. Onder droge condities werd dit veelal na verloop van tijd een podzolbodem³ en onder natte omstandigheden

³ Podzolprofiel: humusrijke toplaag (A) – uitspoelingslaag (E) – inspoelingslaag (B / BC) - moedermateriaal (C).

kon zich onder een fluctuerende grondwaterstand een beekerdgrond vormen of bij permanente natte omstandigheden zelfs veen ontstaan.

Tabel 2.1 Indeling van (een deel van) het Pleistoceen en het Holoceen

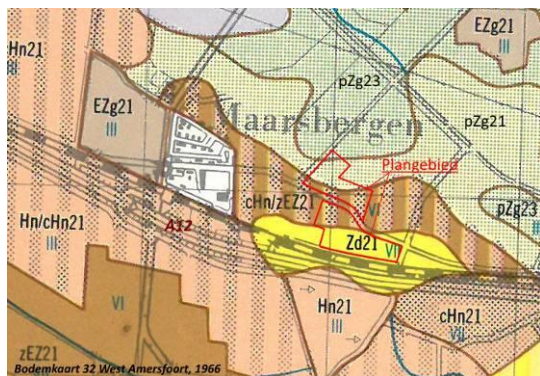
geologisch tijdvak	chronostratigrafie	datering in jaren v.Chr.		
Laat-Holoceen	Subatlanticum	1.100	–	heden
Midden-Holoceen	Subboreaal	3.800	–	1.100
	Atlanticum	7.000	–	3.800
Vroeg-Holoceen	Boreaal	8.000	–	7.000
	Preboreaal	9.000	–	8.000
Laat-Pleistoceen	Weichselien	<i>glaciaal</i>	120.000	– 9.000
	Eemien	<i>interglaciaal</i>	130.000	– 120.000
Midden-Pleistoceen	Saalien	<i>glaciaal</i>	370.000	– 130.000
↓	↓	↓	↓	↓

Volgens de geomorfologische kaart, een kaart die aangeeft welke landschapsvormen er aangetroffen kunnen worden als gevolg van geologische processen, ligt het merendeel van het plangebied op de noordelijke rand van een groot zandgebied met welvingen (code: 4L8). Direct ten noorden daarvan, de noordelijke hoek waar de natuurweide komt, ligt binnen een zandvlakte (code: 2M48) met daarbinnen diverse kleine zones met lage ruggen en heuvels (code: 3K14).

Vanaf de Nieuwe Steentijd (Atlanticum) ontstonden dikwijls op de hoge zandgronden heide of voor zandverstuiving gevoelige gronden door menselijke activiteiten als veelteelt, landbewerking, houtkap of het steken van plaggen. Zodoende konden gebieden met stuifzandduinen (met duinvaaggronden) ontstaan die al dan niet de oude bodems en looppniveaus afdekten.

Op korte afstand ten zuidwesten van het plangebied, op het voormalige Wijstersterrein en thans nieuwbouwlocatie De Marezhof, werd tijdens een proefsleuvenonderzoek van Grontmij in 2012 een, vermoedelijk laatglaciale, bodemhorizont aangetroffen. Het betreft een golvende, onregelmatige en gevlekte horizont van circa 5 cm dikte die bestaat uit twee lagen. De bovenste laag is sterk roesthoudend (oranjekleurig) en de onderste laag is sterk houtskoolhoudend (donkergrijs / zwart). De laag deed sterk denken aan de zogenaamde “Laag van Usselo”⁴, het houtskool is echter toen ter tijd niet gedateerd. Mogelijk bevindt deze horizont zich ook in de ondergrond (van een deel) van het plangebied.

De bodem binnen het noordelijk deel van het plangebied behoort volgens de Bodemkaart⁵ tot de Kalkloze zandgronden, bestaande uit leemarm en zwak lemig (code: pZg 21) of lemig fijn (code: pZg23) zand met een (dikke) humeuze toplaag en wordt gerekend tot de zogenaamde

Afb.2.1 Uitsnede Bodemkaart

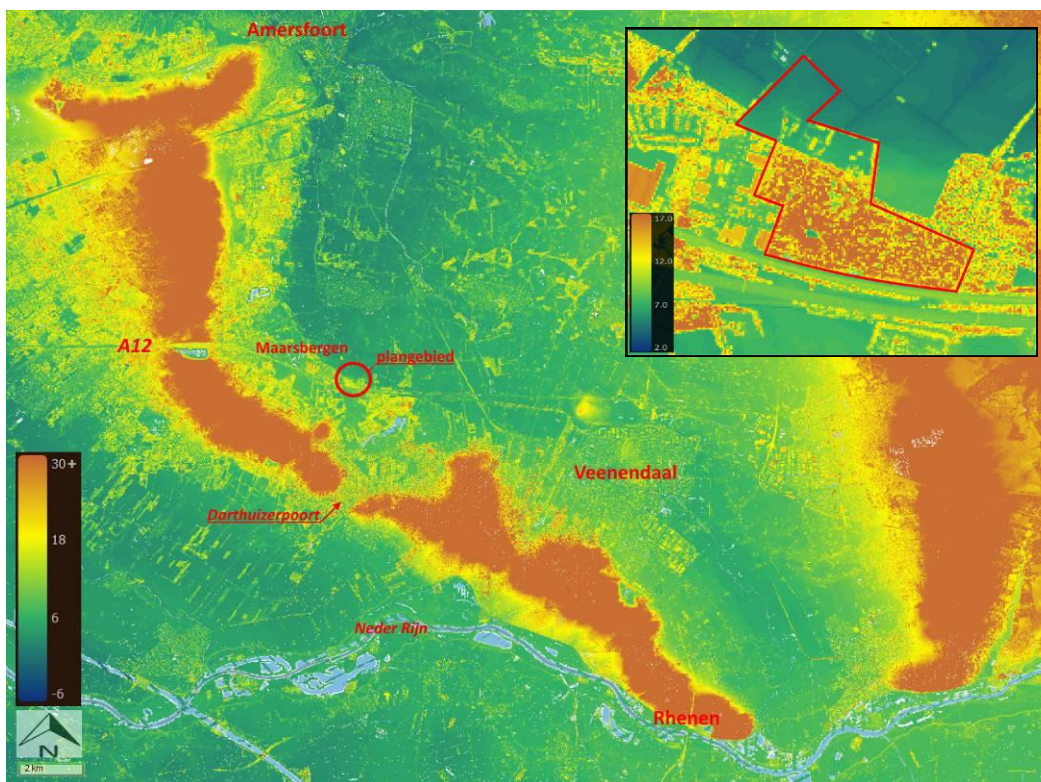
Beekeerdgronden. Het middendeel van het plangebied ligt binnen een zone waar Laarpodzolgronden gecombineerd met hoge zwarte enkeerdgronden voorkomen (code: cHn / zE21). Beide bodemsoorten bestaan uit leemarm en zwak lemig fijn zand en hebben een humeuze toplaag. Binnen het zuidelijk deel van het plangebied ligt een kalkloze zandgrond, meer specifiek een Duinvaaggrond bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand (Zd30).

⁴ De ‘Laag van Usselo’ is een horizont die op meerdere locaties in West Europa en Noord-Amerika (zgn. *Clovis Layer*) in het dekzand is aangetroffen. De laag heeft een datering in het Allerød-interstadiaal (de relatief warme periode van 13.900 – 12.850 BP binnen de laatste IJstijd). Het houtskool is het gevolg van bosbranden. In Usselo heeft deze laag een monumentale status.

⁵ Bodemkaart 32 West AMERSFOORT, 1966.

Het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN.nl) vormt een informatiebron voor de landschapsanalyse. Dit met behulp van laser-altimetrie verkregen digitale bestand vormt een beeld van het reliëf binnen het onderzoeksgebied. De oranje-gele zones liggen hierbij relatief hoog, de groene of meer blauwe gebieden liggen relatief laag.

Op onderstaande afbeelding is de regio rond Maarsbergen weergegeven. Hierop is goed de hogere ligging van de stuwwallen in het gebied te zien. Maarsbergen ligt aan de noordoostkant van de stuwwal (Amersfoort) Soest – Rhenen. Ter plaatse van het onderzoeksgebied heeft een landijskap (ijslob) gelegen. In de laatste IJstijd, toen er geen landijskap lag, zijn langs de flanken van de stuwwallen zogenaamde gordeldekzanden afgezet. Het plangebied ligt op de overgang van deze gordeldekzandafzettingen naar een lager dekzandgebied. Dit is in zekere mate ook te zien op de inzet van afbeelding 2.2. Landschappelijk gezien waren deze overgangsgebieden van hoge droge gronden naar lagere nattere gronden, interessante activiteitszones voor de mens. De hoogteligging en daaraan gekoppelde bodemgesteldheid en -genese vertaald zich ook in de ter plaatse voorkomende bodemsoorten. In de hoge droge (gordeldek-)zandgronden heeft zich een Laarpodzolbodem ontwikkeld of komen (schrake) Duinvaaggronden voor en in de lagere nattere gronden heeft zich een Beekeerdgrond en zelfs veen kunnen vormen.

Afbeelding 2.2 Uitsnede AHN(2) van de regio rond Maarsbergen, inzet: plangebied in rood kader.

Het Dinoloket is de centrale toegangspoort tot Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond (DINO). Het DINO-systeem is de centrale opslagplaats voor geowetenschappelijke gegevens over de diepe en ondiepe ondergrond van Nederland en wordt beheerd door NITG-TNO. In DINO zijn een drietal boringen⁶ binnen het plangebied geraadpleegd (zie afb. 2.3).

Op de hoek Haarweg – Rottegatsteeg is een boring tot 2 m –mv gezet. Ter plekke komt een toplaag van 80 cm dikte van sterk zandige en sterk humeuze bruine klei voor. Vervolgens een laagje veen van 10 cm dik en de rest van dit boorprofiel bestaat tot 200 cm –mv uit matig fijn licht geel zand. Vermoedelijk is hier geen sprake van een kleilaag, maar van een vochtige sterk humeuze en daardoor enigszins ‘smerende’ – en daarmee op klei gelijkende textuur - zandlaag.

⁶ Boring: B32D0491 / B32D0492 en B32D0579.

Ter hoogte van de knik in de Haarweg (nabij huisnummer 21) is ook een boring tot 2 m –mv gezet. Ter plaatse werd vanaf het maaiveld een 60 cm dikke sterk humeuze bruine zandlaag aangetroffen op een donkerbruin matig fijne zandlaag van eveneens 60 cm dikte. Vanaf 120 cm tot 200 cm -mv komt een matig fijne gele zandlaag voor.

Afbeelding 2.3 Boringen uit het DINO-loket

Ter hoogte van de kruising Haarweg – Griftdijk is een boring tot 2 m –mv gezet die wat betreft bodemopbouw enigszins afwijkt van de eerder beschreven boorprofielen. Op die locatie werd een 20 cm dikke toplaag van bruin zwak humeus zand aangetroffen op een meterdikke matig fijne gele zandlaag. Onder dit zand werd op een diepte van 120 – 135 cm een veenlaag aangetroffen. De rest van het boorprofiel bestond tot 2 m –mv uit licht geel matig fijn zand.

De boring op de hoek Haarweg-Rottegatsteeg en de boring in de 'knik' van de Haarweg beschrijven waarschijnlijk de hoge zwarte enkeerdgrond die volgens de Bodemkaart ter plaatse moet voorkomen. De vermelding van het veen in zowel de eerste boring als de laatste boring, kan veroorzaakt zijn door een daadwerkelijke veenlaag, immers iets ten noordwesten (noordelijk deel van de golfbaan Anderstein) komt een veenbodem voor volgens de Bodemkaart, of het betreft een afgedekte voormalige ven.

2.3 Landschappelijke omgeving en bewoningsgeschiedenis

Prehistorie

In de omgeving van het plangebied kunnen in het gedurende de laatste IJstijd afgezette dekzand, in principe sporen van menselijke activiteiten vanaf de late Oude Steentijd worden aangetroffen. Deze zijn echter in de omgeving van Maarsbergen (onderzoeksgebied = 3 km rondom) nog niet aangetroffen.

Tabel 2.1 Overzicht van archeologische perioden.

Periode	Datering
Nieuwe Tijd	1500 - heden
Late Middeleeuwen	1050 - 1500 n.Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 - 1050 n.Chr.
Romeinse Tijd	12 v.Chr. - 450 n.Chr.
IJzertijd	800 v.Chr. - 12 v.Chr.
Bronstijd	1.900 v.Chr. - 800 v.Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5.325 v.Chr. - 1.900 v.Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	9.000 v.Chr. - 4.900 v.Chr.
Laat-Paleolithicum (Late Oude Steentijd)	tot 9.000 v.Chr.

Sporen van menselijke activiteiten uit de periode Midden Steentijd – Nieuwe Steentijd zijn in de omgeving van het plangebied wel aangetroffen. Ter hoogte van de weg Brummelsbergen en de Meentsteeg (ten noorden Golfterrein Anderstein) is bewerkt vuursteen aangetroffen met een vermoedelijke datering in deze periode⁷. De vondsten werden gedaan op een dekzandrug. Het terrein waar deze waarnemingen zijn gedaan betrof een voormalig AMK-terrein (nr: 11425).

⁷ Archis-waarnemingsnummers: 26923, 26924, 48565 en 48578.

In de Midden Steentijd trok de mens rond in zogenaamde jager-verzamelaar-groepen. Er werden tijdelijke of seizoensgebonden kampementen opgericht van waaruit de omgeving werd geëxploiteerd. Aangezien de landelijke omgeving nog niet in cultuur werd gebracht, zocht men de van nature bruikbare en geschikte gronden op voor hun tijdelijke nederzetting. Dit betrof in dit gebied met name de natuurlijke hoogten als dekzandruggen en de flanken van de stuwwal op de overgang van de droge gronden naar de natte laagten. De materiële neerslag van deze cultuur beperkt zich op de droge zandgronden hoofdzakelijk in de depositie van vuursteen.

In het neolithicum ging men over op de landbouw (akkerbouw en veeteelt). Men ging meer en voor langere tijd op een vaste locatie wonen. De zogenaamde sedentaire samenlevingen hadden een grotere materiële cultuur en behoeften binnen het boerenbedrijf wat zijn weerslag heeft in de resten die teruggevonden kunnen worden in de bodem.

Op de stuwwalafzettingen ten zuiden van het plangebied liggen diverse grafheuvels en urnenvelden. Deze grafmonumenten zijn aangelegd gedurende de periode laat Neolithicum – IJzertijd. In deze periode werd het gebied dus bewoond, echter over de ligging van de nederzettingen is weinig tot niets bekend.

Romeinse Tijd

In de Romeinse Tijd⁸ lag het onderzoeksgebied in strikte zin buiten het Romeinse Rijk. De Romeinen hadden hun Rijksgrens namelijk langs de zuidoever van de Rijn met op regelmatige afstand forten en andere bewakingswerken in gebruik door hun legereenheden. In wezen lag het plangebied daarmee in het (vrije) Germaanse gebied. De aanwezigheid van het Romeinse gezag in het zuiden zal echter direct merkbaar zijn geweest op de noordoever van de Rijn en de stuwwallen van de Utrechtse Heuvelrug. Bovendien werden tussen de gebieden goederen en diensten uitgewisseld. Tot nog toe zijn er geen (bewonings)sporen uit de Romeinse Tijd aangetroffen binnen het onderzoeksgebied.

Middeleeuwen

Langs de zuidflank van de Utrechtse Heuvelrug zijn al vele vindplaatsen uit de Vroege Middeleeuwen aangetroffen, wederom met name grafvelden. Het onderzoeksgebied zal in deze periode vrijwel zeker menselijke activiteiten hebben gekend, echter is het niet duidelijk of dit gebied ook daadwerkelijk bewoond werd.

Het onderzoeksgebied werd in ieder geval bewoond vanaf de 12^e eeuw. De oudst bekende vermelding van de naam Maarsbergen duikt op in een oorkonde van bisschop Andries van Cuyck uit 1134, waarin deze de schenking bevestigt van het goed 'Merseberch' door Folkold van Berne (..) aan de abdi van Berne.⁹

De eerste kolonisten die het gebied vanaf de 12^e eeuw bevolkten, kwamen terecht in een bebost en moerassig gebied. In deze broekbossen vestigden zij zich op de hogere gronden om deze in veelal geïsoleerd liggende ontginningen in gebruik te nemen. Deze natuurlijke hoogten werden vaak aangeduid als horst.¹⁰ Direct ten oosten van het plangebied ligt bijvoorbeeld de Meijerhorst. Ten noorden van de Haarweg lag in het lage natte deel van het gebied de zogenaamde meent, dit was de gezamenlijk te gebruiken weidegrond.

De laatmiddeleeuwse bewoning binnen het onderzoeksgebied of Maarsbergen zal zich met name geconcentreerd hebben nabij de Maarsbergse Eng, iets ten westen van het kasteel Maarsbergen (zie verder). Het is niet duidelijk of het plangebied in de Late Middeleeuwen reeds in cultuur was gebracht of nog tot de woeste gronden behoorden.

Nieuwe Tijd

In de Nieuwe Tijd waren de hoge zandgronden binnen het onderzoeksgebied vrijwel geheel getransformeerd in heidegebied. De relatief lage gronden waren veelal in gebruik voor de landbouw en behoorde aan de diverse hofsteden (boerderijen) toe, zo ook delen van het plangebied

⁸ Na de consolidatie van de rijksgrens (Limes) ter hoogte van de stroomgordel van de Rijn vanaf 47 n.Chr.

⁹ Lagers & Veenland-Heineman, p. 48.

¹⁰ Lagers & Veenland-Heineman, p. 20.

(zie verder). Deze gronden worden nog steeds veelal voor de landbouw of andere bedrijvigheid ingezet. Vanaf de 19^e eeuw veranderde het hoge droge heidegebied door de structurele aanplant en beheer van bomen voor de bosbouw en kreeg het een meer gesloten karakter met her en der een landbouwperceel en boeren erf.

Onderstaand zijn enkele kadastrale en topografische kaarten vanaf het begin van de 19^e eeuw ter hoogte van het plangebied opgenomen.

Afbeelding 2.4 Topografische en kadastrale kaarten vanaf het begin van de 19^e eeuw. Ter oriëntatie kan de Rottegat (steeg) worden aangehouden. Kaarten zijn noord georiënteerd. Bron: watwaswaar.nl

Raadpleging van de oude kaarten toont dat binnen het zuidelijk deel van het plangebied in de afgelopen twee eeuwen bos en heide heeft gestaan. Daarnaast hebben er diverse (doorgaande) wegen en paden gelegen in dit gedeelte. Aan de hoogtelijnen te zien, ligt het middendeel van het plangebied hoger en glooit het terrein af naar het noorden en zuiden. Daarnaast bevinden zich binnen het terrein diverse kleinere ophogingen en/of heuveltjes¹¹.

Binnen het noordelijk deel van het plangebied heeft op verschillende locaties bebouwing gestaan. Ter hoogte van Haarweg 21 (knik Haarweg) lijkt de bebouwing redelijk op één locatie / hoek van het perceel te hebben gestaan. Dit is anders voor de bebouwing meer ten westen daarvan (meest westelijke rode stip rechts van Rottegat). Rond 1870 stond er ten oosten van een straatje / erfpad bebouwing. Echter rond 1926 staat die bebouwing daar niet meer afgebeeld, maar wel iets ten westen daarvan. Overigens is recentelijk het bouwwerk op dit terrein gesloopt. De fundering en sloopresten e.d. zijn nog aanwezig. Opmerkelijk is verder de relatief kortstondige bebouwing en inrichting van het huidige landbouwperceel buiten het plangebied¹² en de bebouwing in de bosrand ten zuiden van dat landbouwperceel. Daar heeft gedurende een deel van de 19^e eeuw een bouwwerk met tuin / akkertje gelegen.

¹¹ Dit is ook te zien op het AHN (macroreliëf) en is beide tijdens een veldbezoek waargenomen (microreliëf / heuveltjes).

¹² Kadastraal 'perceel 70'.

2.4 Archeologie en cultuurhistorie

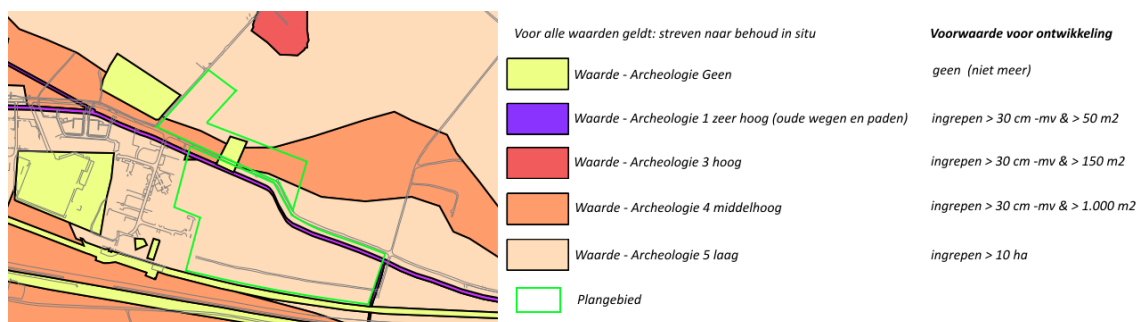
2.4.1 Gemeentelijk beleid

De gemeente Utrechtse Heuvelrug heeft een eigen archeologiebeleid met bijbehorende archeologische verwachtingskaart. Daarnaast heeft de gemeente Utrechtse Heuvelrug een richtlijn¹³ voor de uitvoering van archeologisch onderzoek vastgesteld waaraan archeologisch onderzoek binnen de gemeente moet voldoen. Hierin is onder meer opgenomen dat bepaalde bronnen geraadpleegd moeten zijn. Dit zijn voor het plangebied de volgende bronnen:

- Gemeente website - www.heuvelrug.nl;
- Botman, A., e.a. *Archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart* inclusief rapportage. ADC-rapport H033. Bunschoten 2009 (van de gemeente Utrechtse Heuvelrug);
- Blijdenstijn, R., Tastbare Tijd. *Cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht*. Utrecht 2005;
- Lagers, H. en K. Veenland-Heineman, *Maarn. Geschiedenis en Architectuur*. Monumenten Inventarisatie Provincie Utrecht (MIP), Zeist 2003;
- Cultuurhistorisch erfgoed van de gemeente Utrechtse Heuvelrug - www.heuvelrugopdekaart.nl;
- HISGIS - www.hisgis.nl (landschapsinformatie);
- Atlas Leefomgeving - www.atlasleefomgeving.nl;
- Atlas der Nederlanden: deel 1 Gelderland, Utrecht en Overijssel;
- BIS Nederland (bodembedata Wageningen Universiteit);
- Cultuurhistorische commissie Maarn Maarsbergen Natuurlijk;
- Archis 2 (informatiesysteem Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).

Archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart

Onderstaande afbeelding 2.5 toont een uitsnede van deze verwachtingskaart ter hoogte van het plangebied (in het groene kader). Het plangebied ligt binnen verschillende verwachtingszones met bijbehorende archeologieregiems. Het noordelijk deel (boven de Haarweg) ligt gedeeltelijk binnen een zone met een lage tot middelhoge verwachting. Ter plaatse geldt een onderzoeksplicht bij voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen vanaf 30 cm -mv of groter dan 10 ha. (laag) of 1.000 m² (middelhoog). Het bedrijfsterrein van Wolfswinkel Reiniging BV is vrij gegeven voor archeologie. De Haarweg (baanlichaam) heeft een zeer hoge archeologische (cultuurhistorische) waarde gekregen. Indien ter hoogte van het baanlichaam bodemingrepen vanaf 30 cm -mv of 50 m² worden uitgevoerd, zijn deze werkzaamheden voorafgaand daaraan onderzoeksplichtig gesteld. Het zuidelijk deel van het plangebied (toekomstig bedrijventerrein) heeft een lage archeologische verwachting. Hier zijn ruimtelijke ontwikkelingen vanaf 10 hectare pas archeologisch onderzoeksplichtig. Het totale plan Gebiedsontwikkeling Maarsbergen moet gezien worden als één ontwikkeling en overschrijdt zodoende voorgenoemde vrijstellingsgrenzen. Daarmee is deze ontwikkeling archeologisch onderzoeksplichtig. Het voorliggende onderzoek voorziet (in eerste fase) hierin.

Afb. 2.5 Uitsnede archeologische verwachtingskaart Utrechtse Heuvelrug ter hoogte van het plangebied

¹³ Richtlijn uitvoering archeologisch onderzoek gemeente Utrechtse Heuvelrug september 2014, versie 2.0

Cultuurhistorische Atlas van de provincie Utrecht

Raadpleging van de Cultuurhistorische Atlas van de provincie Utrecht leert dat het plangebied een middelhoge archeologische verwachting heeft voor de periode tot het jaar 1.000.¹⁴ Verder komt de atlas niet met relevante aanvullende gegevens voor het plangebied.

Monumenten Inventarisatie Provincie Utrecht

Begin dit decennium heeft de provincie Utrecht in samenwerking met Stichting Publikaties Oud-Utrecht een inventarisatie van waardevolle gebieden, gebouwen en andere objecten uitgevoerd, vertaald in een reeks publicaties, om meer bewustzijn te creëren voor tastbare getuigen van ons verleden. Eén publicatie uit deze reeks betreft; *Maarn, geschiedenis en architectuur*¹⁵.

Volgens voorgenoemde bron moet rekening worden gehouden dat het gebied rond Maarsbergen al vanaf de Bronstijd onafgebroken is bewoond. Bewoning vond plaats aan de rand van de Maarsbergse eng. Een eng is een door mensenhanden ontstane opgehoogde akkerbouwgrond dat door jarenlange verrijking van de schrale zandgrond met veelal schapenmest vermengd met heideplaggen en stro is ontstaan. De Maarsbergse eng moet ergens nabij de Buurtsteeg, ten westen van het kasteel Maarsbergen, hebben gelegen¹⁶ en daarmee op enige afstand ten zuidwesten van het plangebied. Afgezien van deze kleinschalige bewoning nabij de eng, heeft bewoning ook plaatsgevonden in meer verspreid gelegen boerderijen in het overgangsgedebied van hoge zandgronden naar de lage zandgronden van de Gelderse vallei. Het plangebied ligt eveneens op zo'n overgang.

Heuvelrugopdekaart.nl

Raadpleging van de website Heuvelrugopdekaart.nl levert geen relevante aanvullende informatie voor het plangebied.

HISGIS.nl

HISGIS is een website waar men vele vormen van landschapshistorische informatie kan raadplegen. Er is echter voor het plangebied weinig aanvullende informatie te vinden. In de eerste helft van de 19^e eeuw bestond het zuidelijk deel van het plangebied uit bos en heide en zandgebied. Het noordelijk deel bestond uit een smalle strook bouwland langs de Haarweg en het de rest uit heide en zandgebied. Verder komt de website niet met aanvullende relevante gegevens.

Atlas leefomgeving

Op de website Atlas Leefomgeving staat veel (basis)informatie over de leefomgeving zoals gegevens over bodem(verontreinigingen) en cultureel erfgoed. Raadpleging van de atlas levert echter geen relevante aanvullende archeologische gegevens voor het plangebied.

Atlas der Nederlanden

In de *Atlas der Nederlanden*, een bij de Universiteit van Amsterdam - veelal digitaal - te raadplegen omvangrijk naslagwerk, vindt men werk van alle bekende cartografen en kaartenuitgevers uit de laatste anderhalve eeuw voor 1815. Daartoe behoren topografische detail- en overzichtskaarten op diverse schalen, maar bijvoorbeeld ook kaarten van waterschappen, projectplannen voor bedijkingen en droogmakerijen, kust- en rivierkaarten, militaire kaarten, historische reconstructie kaarten. Veel van de gedrukte kaartbladen die nu gebonden in de *Atlas der Nederlanden* voorkomen, waren oorspronkelijk bedoeld om tot grote wandkaarten aan elkaar geplakt te worden, zoals de provinciekaarten.

Afbeelding 2.6. Uitsnede uit de kaart van De Wit, 1725.

¹⁴ Blijdenstijn 2005, p. 83.

¹⁵ Lagers & Veenland-Heineman, 2003.

¹⁶ Lagers & Veenland-Heineman, p.20.

Raadpleging van deze atlas levert geen direct relevante aanvullende gegevens op voor het plangebied vanwege het geringe detailniveau. Maarsbergen en het 't Huys te Maarsbergen staan regelmatig op de kaart, als Meersberg of Meersbergen en worden afgebeeld langs de rand van bos- of heidegebied met een nat gebied (Gelderse Vallei). Afbeelding 2.6 betreft een uitsnede van de kaart van Frederik de Wit (uitgave: Covens en Mortier, 1725). Langs de weg tussen het kasteel (Huys) en de kerk van Maarsbergen staan diverse huizen afgebeeld op de kaart. Ter hoogte van de afgebeelde weg ligt nu grotendeels de provinciale N226 of Woudenbergseweg. Vermoedelijk dient men hier rekening te houden met een niet geheel juiste weergave van de situatie toen ter tijd, evenmin het aantal of de locatie van de huizen. Zo staat de huidige kerk aan de andere kant van de Woudenbergseweg.

BIS Nederland

Op de website van de Universiteit van Wageningen (WUR) is een bodeminformatiesysteem te raadplegen met daarin allerhande bodemdata. Volgens deze bron is de oostkant van het zuidelijk deel van het plangebied (vml. Campingterrein) afgegraven. Het is echter niet duidelijk wanneer en met welk doel dit zou zijn gebeurd. Er waren voor het plangebied geen boordata beschikbaar.

Afb. 2.7 Uitsnede BIS-kaart

Maarn Maarsbergen Natuurlijk

Op de website van 'Maarn Maarsbergen Natuurlijk' kan de Kaart van Maarsbergen uit 1716 (van Justus van Broeckhuijsen) geraadpleegd worden. Een uitsnede van de kaart staat hier afgebeeld (afbeelding 2.8). Op de kaart staan letters ingetekend die aangeven bij welke hofstede (boerderij) het betreffende perceel / land hoort. Het plangebied behoorde in het begin van de 18^e eeuw volgens deze kaart bij verschillende hofsteden. Het noordelijk deel van het plangebied behoorde bij de hofstede Cruivoort (C) en hofstede Rottegat (q).

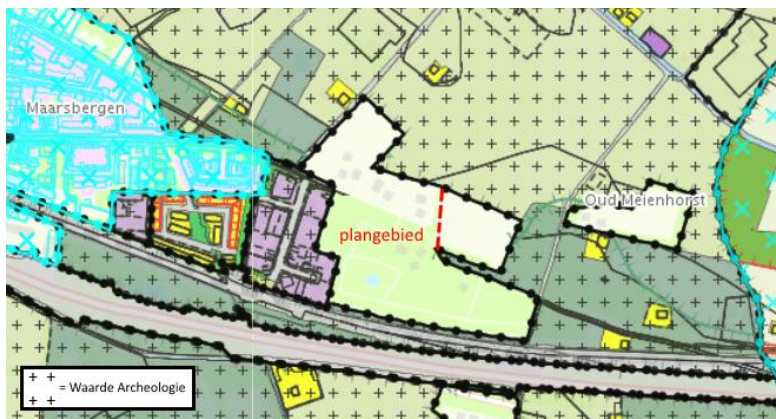

Het land (C) van Cruivoort had toen ter tijd de functie van weiland. De gronden van Rottegat bestond toen deels uit akkerland en vermoedelijk gedeeltelijk uit (woeste) heide. Het zuidelijk deel van het plangebied behoorde toen ter tijd deels bij de hofstede Bloemheuvel (J) die het inzette voor de akkerbouw, maar was grotendeels gemeenschappelijk te gebruiken heide (W).

Afbeelding 2.8 Van Broeckhuijsen, 1716

Bestemmingsplan

Op ruimtelijkeplannen.nl kunnen recente Bestemmingsplannen digitaal worden geraadpleegd. Het plangebied Gebiedsuitbreiding Maarsbergen staat (nog) niet in een bestemmingsplan ondervangen op deze website (zie afbeelding 2.9). Het omliggende gebied is wel onderdeel van een digitaal te raadplegen Bestemmingsplan Buitengebied Overberg, Maarn, Maarsbergen en

Amerongen. De gronden rondom het plangebied hebben alle een Waarde Archeologie (++). De bestemmingsregels komen direct overeen met de beleidsregiems van de archeologische verwachtingskaart van gemeente Utrechtse Heuvelrug (zie eerder).

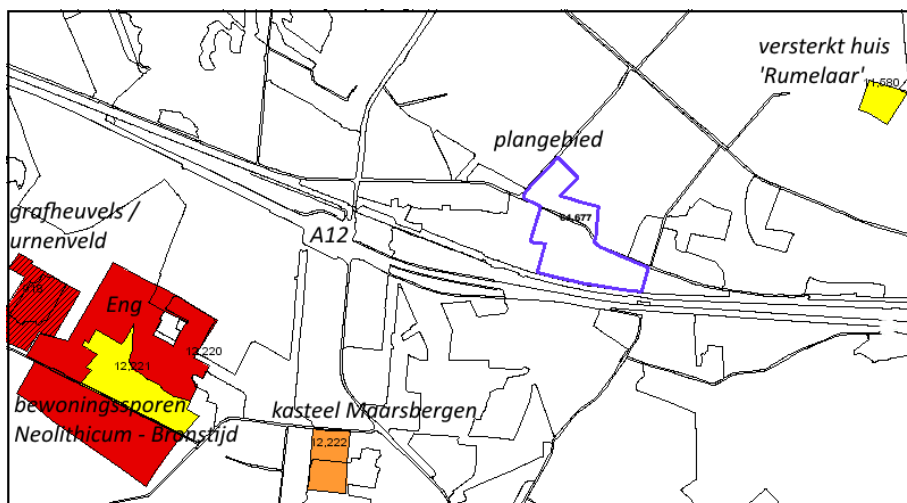
Afb. 2.9 Uitsnede bestemmingsplankaart ter hoogte van het plangebied

2.4.2 Nationaal en Provinciaal beleid en verwachtingskaarten

AMK

Terreinen waarvan de archeologische waarde bekend is, staan aangegeven op de Archeologische Monumentenkaart (AMK). De AMK is per provincie ontwikkeld in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). De terreinen op de AMK zijn ingedeeld in drie categorieën: terreinen met archeologische waarde, hoge archeologische waarde en zeer hoge archeologische waarde. Onder deze laatste categorie vallen ook de terreinen die op grond van de Monumentenwet zijn beschermd. Statustoekenning vindt plaats nadat het terrein is getoetst op een aantal door de RCE gehanteerde criteria (kwaliteit, zeldzaamheid en contextwaarde).

Binnen het plangebied zijn geen AMK-terreinen / -monumenten bekend (afb. 2.10 / bijlage 2). Nabij het plangebied liggen er wel een aantal. Op 1.500 m afstand ten noordoosten van het plangebied stond in de Middeleeuwen een versterkt huis aan de Rumelaarseweg. Dit terrein (AMK 11589) heeft een archeologische waarde. Ten zuidwesten van het plangebied liggen een aantal AMK-terreinen nabij het kasteelterrein van Maarsbergen. Het kasteelterrein zelf is een archeologisch monument van hoge archeologische waarde (AMK 12222) om vanzelfsprekende redenen. Ten westen van het kasteel, langs de Maarnse Grindweg, liggen een drietal grote AMK-terreinen (AMK 918, AMK 12220 en AMK 12221) ter hoogte van de (vermoedelijke) Maarsbergse Eng. Ter plaatse zijn sporen van menselijke aanwezigheid in de vorm van vuursteenfragmenten en aardewerk uit de periode Neolithicum – Bronstijd aangetroffen. Binnen het beschermde AMK-terrein 918 zijn een tiental (overblijfselen) van grafheuvels en aanwijzingen

voor een urnenveld aangetroffen uit de periode Neolithicum-IJzertijd.

Afbeelding 2.10
AMK-terreinen

Archis

In het centrale informatiesysteem Archis2 van de RCE staan veel bekende archeologische waarden en waarnemingen aangegeven. In de nabijheid van het plangebied zijn enkele waarnemingen bekend (bijlage 2). Ter hoogte van de Maarnse Grindweg of het cluster aan AMK-terreinen aldaar, zijn diverse waarnemingen gedaan die veelal hebben geleid tot de waardering van de monumentale status van die terreinen, zoals fragmenten aardewerk en vuursteen of wel sporen van menselijke aanwezigheid.

Nabij het plangebied zijn een aantal metaaldetectorvondsten gemeld in Archis. Meest nabij is waarnemingnummer 420603. Dit betrof de vondst op een akker van een koperen, zespuntige ster bevestigd op een koperen bol. Mogelijk een restant van een ritueel voorwerp. Meer ten oosten werden een bronzen amulet (wnr. 437975) aangetroffen. Nabij die melding staat een waarneming (wnr. 56407) gemeld voortkomende uit een eerder uitgevoerd booronderzoek op het traject A12 Utrecht – Veenendaal waarbij mogelijk sporen van een vindplaats uit de IJzertijd zijn waargenomen. Het betreft hier echter een zogenaamd centrumcoördinaat van een langgerekt onderzoekstraject. Naar het oosten toe, nabij het recent geplaatste ecoduct over de A12, zijn binnen dit onderzoek mogelijke sporen van menselijke activiteiten uit de Midden Steentijd aangetroffen.

Verder werd in het talud van een sloot aan de Woudenbergseweg 42a (N226) verschillende aan elkaar passende scherven van een grote pot of kom aangetroffen. De scherven zijn afkomstig van een 18^e-19^e eeuwse melkteil (wnr. 444684).

Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden

De IKAW geeft voor heel Nederland de trefkans op de aanwezigheid van archeologische resten. Deze kaart is gebaseerd op de relatie tussen de bodemsoort en eerder daarin aangetroffen archeologische vindplaatsen. De IKAW is gebaseerd op kaarten met een schaal van 1:50.000. Op lokaal schaalniveau is de kaart daarom minder betrouwbaar. Daarbij komt dat de IKAW voornamelijk gebaseerd is op de aanwezigheid van nederzettingen en niet op bijvoorbeeld grafvelden. Een lage kans op het aantreffen van archeologische waarden en resten wil niet zeggen dat er geen archeologische waarden of resten aanwezig kunnen zijn.

Volgens de IKAW ligt het plangebied in een zone met een gedeeltelijk een lage, een middelhoge en een hoge kans op het kunnen aantreffen van archeologische waarden (bijlage 2). De hoge kanszone ligt aan weerszijden van de Haarweg van het westelijk deel van het plangebied.

Voorgaand onderzoek

In het verleden zijn in de omgeving enkele voor het plangebied relevante archeologische onderzoeken uitgevoerd. Met name het onderzoek op het voormalige Wijersterrein (De Marezhof) dat vrijwel grenst aan het plangebied. In 2005 heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau een bureauonderzoek¹⁷ opgesteld voor het terrein. Op basis van het bureauonderzoek is niet voldoende duidelijk geworden wat de mate van intactheid van de bodem van het plangebied is (sic). Daarom adviseerde RAAP een verkennend booronderzoek. In 2011 is dat booronderzoek¹⁸ door RAAP uitgevoerd. Op basis daarvan is de archeologische verwachting voor het centrale deel van het terrein bijgesteld naar laag vanwege de waargenomen bodemverstoring. De verhoogde verwachting voor het oostelijk deel bleef gehandhaafd waardoor de bevoegde overheid heeft besloten in dat deel een proefsleuvenonderzoek te laten uitvoeren. In 2012 heeft Grontmij vervolgens het proefsleuvenonderzoek¹⁹ uitgevoerd. Hierbij werden afgezien van de indrukwekkende bodemfenomenen – als met stuifduinen overstoven intacte podzolprofielen, afgedekte vennen, dikke oerbanken en mogelijk de 'Laag van Usselo' - geen archeologische vindplaatsen aangetroffen. Het terrein is vervolgens door de bevoegde overheid vrijgegeven wat betreft het aspect archeologie.

¹⁷ Kruidhof, 2005.

¹⁸ Coppens & Timmerman, 2011.

¹⁹ Bex, 2012.

2.5 Archeologische verwachting

Op basis van het voorgaande (bureauonderzoek) wordt de volgende gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld;

Prehistorie

De archeologische verwachting voor de periode van de prehistorie is middelhoog. Met name kunnen eventuele Midden Steentijd-vindplaatsen verwacht worden in de top van het (ongeroerde) dekzand. Het plangebied ligt op de overgang van hoge droge gronden naar lager gelegen nattere gronden. Daarmee is deze landschappelijke zone kansrijk op het kunnen aantreffen van archeologische waarden uit voorgenoemde periode van jager-verzamelaarsamenlevingen. De sporen die bij deze vindplaatsen worden verwacht, zullen voornamelijk bestaan uit een spreiding van (verbrand) vuursteen en eventueel houtskoolresten.

Bij het aantreffen van houtskoolresten dient echter rekening te worden gehouden met de mogelijke aanwezigheid van de 'Laag van Usselo' die van nature houtskool bevat. Indien deze 'Laag' daadwerkelijk de befaamde laag is, dan kan de horizont gebruikt worden als markeringslijn. Direct onder die laag kunnen nog resten uit de late Oude Steentijd (Allerød-interstadiaal) verwacht worden.

In de omgeving van het plangebied bevinden zich grafheuvels en urnenvelden uit de periode Nieuwe Steentijd – IJzertijd. De locatie van de nederzettingen die bij die grafheuvels hoorden, zijn echter niet of nauwelijks bekend in dit gebied. Het is dus mogelijk dat er bewoningssporen uit de Nieuwe Steentijd – IJzertijd kunnen worden aangetroffen in de ongeroerde dekzandondergrond van het plangebied. Deze zouden kunnen bestaan uit sporen van landgebruik, huisplaatsen, afvalkuilen, brandplekken, waterputten en een breed scala aan resten uit de materiële cultuur. Indien er binnen het plangebied een esdek (o.i.d.) wordt aangetroffen, kunnen direct daaronder nog sporen uit voorgenoemde periode worden verwacht.

De conservering van sporen uit de prehistorie zal op de hogere zandgronden redelijk tot slecht zijn. Met name de organische voorwerpen zullen slecht bewaard zijn gebleven. Indien de waarden zich onder de grondwaterspiegel of zuurstofarme / -loze context bevinden kan de conservering nog redelijk tot goed zijn.

Romeinse Tijd

De archeologische verwachting voor de Romeinse Tijd is, laag. Er zijn tot nog toe geen aanwijzingen in het onderzoeksgebied aangetroffen die Romeinse waarden doen vermoeden binnen het plangebied. Indien deze wel aanwezig zijn, worden ze in de top van het (ongeroerde) dekzand verwacht.

Middeleeuwen

De archeologische verwachting voor het kunnen aantreffen van archeologische waarden uit de Middeleeuwen is middelhoog. Voor wat betreft de Vroege Middeleeuwen is deze kans eerder laag, hoewel de Utrechtse Heuvelrug aan de zuidkant een behoorlijke menselijke aanwezigheid en activiteit heeft gekend. Vanaf de Late Middeleeuwen is het onderzoeksgebied structureel in cultuur gebracht en gehouden. Er worden niet direct (aanzienlijke) bewoningssporen verwacht binnen het plangebied, de gronden zullen namelijk met name zijn ingezet voor de landbouw.

De sporen kunnen bestaan uit landbouwdekken (esdek), sporen van landgebruik en –inrichting zoals greppels, verkavelingstructuren en ploegsporen. Het is niet uitgesloten dat er toch bewoningssporen kunnen worden aangetroffen zoals huisplattegronden, afvalkuilen, waterputten naast een breed scala aan resten uit de materiële cultuur. De waarden kunnen direct vanaf maaiveld of onder de geroerde toplaag of strooisellaag verwacht worden. Binnen het zuidelijk deel waar ogenschijnlijk minder bodemverstoringende activiteiten als grondbewerking (landbouw) heeft plaatsgevonden is de trefkans hoger dan binnen het noordelijk deel, dat meer activiteiten van bouwwerken en akkerbouw heeft gekend.

De conservering zal redelijk tot slecht zijn in deze zandgronden, gelijk eerder beschreven.

Nieuwe Tijd

De archeologische verwachting en de locatie voor het kunnen aantreffen van archeologische waarden uit de Nieuwe Tijd, komt sterk overeen met de (Late) Middeleeuwen. Binnen het noordelijk deel van het plangebied komen thans nog sporen uit de Nieuwe Tijd (C) voor, echter deze zijn niet behoudswaardig. De archeologische waarden zullen vermoedelijk vanwege hun relatief jonge leeftijd beter geconserveerd zijn, dan de voorgaande perioden.

3 Veldwerk

3.1 Aanleiding en doel

Op het moment van het uitvoeren van dit archeologisch onderzoek zijn de exacte dimensies van de voorgenomen ontwikkeling nog niet vastgesteld. De met de ontwikkeling gepaard gaande graafwerkzaamheden en bodemverstoringen zullen echter naar alle waarschijnlijkheid tot op een grondniveau reiken waar ongeroerde grondlagen voorkomen of mogelijke voor archeologie interessante niveaus bereikt - en daarmee verstoord - zullen worden. Daartoe is voorafgaand daaraan middels een verkennend booronderzoek bekeken of in de ondergrond van het plangebied behoudswaardige archeologische waarden (kunnen) voorkomen.

Het verkennende booronderzoek beoogt de daadwerkelijk bodemopbouw, eventuele verstoringen en voor archeologie potentieel interessante zones binnen het plangebied nader te definiëren. In principe kan op basis van een verkennend booronderzoek niet de afwezigheid van archeologische waarden worden bepaald.

3.2 Onderzoekskader en werkwijze

Het verkennend booronderzoek richt zich in deze verkennende fase veelal op het nader bepalen van archeologisch kansrijke en kansarme zones en het vaststellen van grootschalige verstoringen in de bodemopbouw. Het doel van het veldwerk is onder meer het toetsen van de archeologische verwachting uit het voorgaande bureauonderzoek en het vaststellen in hoeverre het bodemprofiel intact is.

Ten behoeve van het archeologisch booronderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen bepaald (door de bevoegde overheid). De resultaten en bevindingen voortkomend uit het veldwerk beogen onderstaande vragen (in grote mate) te beantwoorden.

- *Wat is de geologische / bodemkundige opbouw van de ondergrond en is het bodemprofiel intact?*
- *Indien het bodemprofiel niet intact is, wat is de aard, en diepte en omvang van de verstoring?*
- *Wat is de specifieke archeologische verwachting van het plangebied (uitgesplitst per locatie in hoofdperiode en complextype) en wordt deze bij het veldonderzoek bevestigd?*
- *Indien de archeologische verwachting niet kan worden bevestigd, wat is hiervoor een mogelijke verklaring?*
- *Is er in het plangebied een intact potentieel vondstniveau aanwezig en zo ja, komt dit overeen met het op basis van het bureauonderzoek verwachte potentiële vondstniveau?*
- *Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?*
- *In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische resten bedreigd door de voorgenomen ontwikkeling van het gebied? En hoe kan deze verstoring door plaanpassing tot een minimum worden beperkt?*
- *Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?*

3.3 Werkwijze veldonderzoek

Het booronderzoek is uitgevoerd met een Edelmanboor (Ø10 cm). Tijdens het booronderzoek is de bodemopbouw beschreven conform NEN 5104. Hierbij is gelet op de laagovergangen, soort bodemhorizonten en mate van eventuele verstoring. De vrijkomende grond is op het oog geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren, zoals fragmenten vuursteen, aardewerk, houtskool etc. Vanwege het verkennende karakter van dit booronderzoek is er geen structureel gebruik gemaakt van een zeef. Echter zijn tijdens het veldwerk wel regelmatig mogelijke interessante of kansrijke bodemlagen of grondmonsters gezeefd over een maaswijdte van 2.8 mm. Verder is gekeken naar aanwijzingen voor grondsporen en mogelijke cultuurlagen. Eventuele vondsten zouden worden verzameld en in de rapportage (basaal) beschreven.

Vanwege de dichte beplanting in het zuidelijk deel (met name naaldbomen) was het uitzetten en inmeten van de RD-coördinaten van de boringen niet mogelijk met behulp van een GPS-systeem. Hiertoe is naar beste kunnen vanaf een geschaalde kaart, aan de hand van de lokale topografie en met behulp van een meetwiel de boorlocaties bepaald. Indien in een boring archeologische indicatoren zouden worden aangetroffen, zou op die locatie een piket worden geslagen om die locatie op een later tijdstip terug te kunnen vinden. Het booronderzoek is uitgevoerd door een senior KNA-archeoloog met onderzoekservaring in het gebied en soortgelijke gronden.

3.4 Resultaten veldwerk

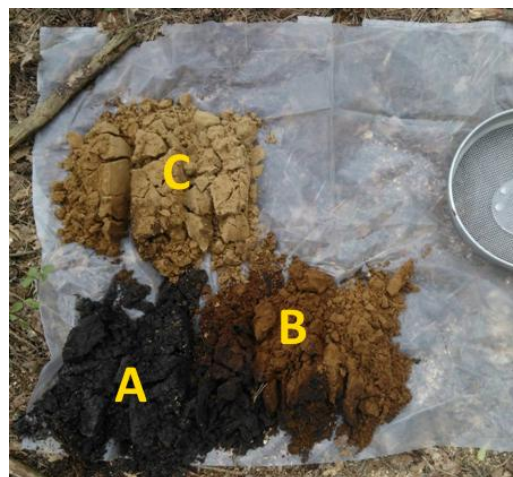
Tijdens het verkennend booronderzoek zijn (min of meer) gelijkmatig verspreid in een boorgrid van 40 x 45 m, 70 boringen gezet verdeeld over drie deellocaties binnen het toekomstig te verstoren gebied van ca 11,5 ha. Dit betreft het noordelijk deel van het plangebied waar woningbouw komt (22 boringen), het voormalige campingterrein / toekomstig bedrijventerrein (44 boringen) en de locatie van de compensatiewoning (4 boringen), zie boorplan in de bijlage 3.

Binnen het plangebied komen (inderdaad) matig fijne zandgronden voor (bijlage 4). Vrijwel overal in het zuidelijk beboste deel (vml. campingterrein) werd eerst een strooisellaag (O-horizont) aangetroffen. Deze horizont is niet opgenomen in de bodembeschrijving (bijv.: +5 cm strooisellaag). Binnen het zuidelijk deel van het voormalige campingterrein bestaat de bodemopbouw uit overwegend podzolprofielen met op één boring (2) na, zonder uitgesproken E-horizont. Dikwijls werden wel minimale sporen van zo'n E-horizont-vorming (uitloging) waargenomen hetgeen dan in de boorstaten staat omschreven als; lichtelijke loodzandvorming. In dat geval werden in de A-horizont 'witte' zandkorrels aangetroffen, doch is van een horizont geen sprake.

Podzolprofielen wijzen op een langdurige periode van ongestoorde bodemvorming onder droge bodemcondities. Deze bevatten doorgaans een sterk humeuze donkere toplaag (A-horizont) die al dan niet via een uitspoelingslaag (E-horizont) overgaat in een roestige inspoelingslaag (B-horizont) en vervolgens in het ogenschijnlijke ongemoeide moedermateriaal (C-horizont) zoals hiernaast afgebeeld, in dit geval boring 4.

Van de 44 boringen die in dit deelgebied zijn gezet, zijn er 8 boringen (03, 14, 15, 20, 24, 25, 26 en 39) tot in de zogenoemde C-horizont (moedermateriaal) geroerd en daarmee aangemerkt als niet intact bodemprofiel. De overige 36 boringen binnen dit deel zijn wel in meer of minder gelijke mate intact, dat wil zeggen of vanaf de

A-horizont (veelal de toplaag) dan wel vanaf de B-horizont en daarmee voor eventuele archeologische sporenniveaus nog in potentie kansrijk. In een aantal gevallen werd in het zuidelijk deelgebied boven de intacte bodemopbouw (podzol) nog een stuifzanddek (stuifduin) of opgebrachte zandlaag aangetroffen van slechts 5 cm tot een meter in dikte.

Afb. 3.1 Podzolprofiel met horizonten

Onderstaande afbeelding betreft boring 9. Hierbij werd een als stuifzand (duin) aangemerkte toplaag op een intact en relatief goed ontwikkeld podzolprofiel (zonder E-horizont) aangetroffen.

Afb. 3.2 Boring 9. Rechtsboven bij de troffel de top (strooisel), op een laag stuifzand op een podzolprofiel.

In het noordelijk deel van het zuidelijk deelgebied, werd op een overwegend intact bodemprofiel een als akkerlaag aangemerkt grondlaag in de top aangetroffen. Dit betrof een veelal homogene matig humeuze grijsbruine zandlaag van variërend 45 tot 75 cm in dikte. Deze bewerkte akkerlaag werd aangetroffen op zowel de oude oorspronkelijke A-horizont (of restant daarvan), de B-horizont of op de C-horizont. In deze laatste gevallen, waar de akkerlaag op de C-horizont werd aangetroffen, zal het eventuele archeologische sporenniveau (in grote mate) zijn verstoord door de vorming en bewerking van de akkerlaag waardoor die boringen zijn aangemerkt als niet-intact. De akkerlaag is ontstaan door het ophogen (met potstalmest) op de oorspronkelijke toplaag en minder door (diepgaande) bewerking van de oorspronkelijke toplagen van de humeuze bos- of heidebodem, anders zouden de oorspronkelijke A- en B-horizonten niet meer worden waargenomen. De ligging van de aangetroffen akkerlaag komt overigens overeen met de kaart van Van Broekhuijsen uit 1716 (afb. 2.8).

Binnen het noordelijk deel van het plangebied (ten noorden Haarweg) werd op één boring na overall de (voormalige) akkerlaag aangetroffen in de top. Daar ligt de akkerlaag dikwijls scherp op de C-horizont waarmee de bodemopbouw overwegend is aangemerkt als niet meer intact in archeologische zin. Op een tweetal boringen (49 en 51) rondom de bebouwing van Haarweg 21 en boring 59 (grasveldje Wolfswinkel) na, zijn alle bebouwde percelen en/of woonkavels (incl. dierenweide) aan de noordzijde van de Haarweg tot in de C-horizont verstoord. De gronden op de hoek Haarweg – Rottegatsteeg herbergen onder de akkerlaag nog wel een overwegend intacte bodemopbouw.

In boring 54 werd op een diepte van 50 cm –mv een circa 40 cm dikke zwarte sterk humeuze en smerende slibhoudende venige laag aangetroffen. Ter plaatse moet een waterbodem of ven hebben gelegen. Deze boring ligt nabij een steilrand. Sporen van natte bodemcondities werden

ook aangetroffen in boring 65 en 66 waarin op een (resp.) diepte van 115 cm en 130 cm een dunne veenlaag werd aangetroffen. In boring 65 werd daarbij ook een boomstronk opgeboord. In boring 62 werd op gelijke diepte geen veen aangetroffen, maar wel een humeuze bruine zandlaag met daarin resten van planten. Deze humeuze bruine zandlaag en veenlagen zijn afgedekt door zandlagen, vermoedelijk door stuif of overspoeling.

Afb. 3.3 Profiel met de akkerlaag op de C-horizont (boring 53). Inzet boorkop toont de scherpe laaggrens.

Ter hoogte van de compensatiewoning zijn een viertal boringen gezet, waarvan bij twee boringen (67 en 69) het bodemprofiel is verstoord tot in de C-horizont. Boring 68 is vanaf de oorspronkelijke B-horizont (ca. 45 cm –mv) nog intact en boringen 70 betreft een met een stuifduin afgedekt intact podzolprofiel. Volgens de BIS-kaart (afb.2.7) zouden deze gronden zijn afgegraven. Dat heeft in ieder geval niet geleid tot een terrein met enkel verstoorde bodemprofielen.

Er werden tijdens het booronderzoek overigens geen (eenduidige) aanwijzingen voor archeologische vindplaatsen of aanwijzingen voor de aanwezigheid van de Laag van Usselo aangetroffen. Evenmin werden archeologische indicatoren aangetroffen tijdens dit verkennende booronderzoek.

3.5 Conclusie archeologisch booronderzoek

Binnen het zuidelijk deel van het plangebied (vml. campingterrein) komen veelal podzolprofielen voor direct vanaf maaiveld, onder een circa halve meter dikke oude akkerlaag of laag stuifduinzand. Binnen dit zuidelijk deel komt dus een overwegend intacte bodemopbouw voor. Indien binnen dit deelgebied archeologische vindplaatsen voorkomen dan zijn deze sporenniveaus (nadien) niet of nauwelijks verstoord geraakt.

Binnen het noordelijk deel van het plangebied (ten noorden Haarweg) komt daarentegen een overwegend verstoorde bodemopbouw voor in de vorm van een voormalige akkerlaag scherp op de C-horizont. Het eventueel oorspronkelijk aanwezige archeologische sporenniveau zal hier

in grote mate verstoord of vernietigd zijn geraakt op de eventuele diepe sporen na. Binnen de gronden op de hoek Haarweg – Rottegatsteeg werd wel een (redelijk) intacte bodemopbouw aangetroffen.

Afb. 3.4 Bodemopbouw- en verstoringskaart

3.6 Beantwoording onderzoeksvragen

Op basis van de resultaten en bevindingen voortkomend uit het booronderzoek kunnen de onderzoeksvragen als volgt worden beantwoord.

- *Wat is de geologische / bodemkundige opbouw van de ondergrond en is het bodemprofiel intact?*

Antwoord: Binnen het plangebied komen matig fijne zandgronden voor. In het zuidelijk deelgebied (vml. camping) werden veelal intacte podzolgronden aangetroffen. Deze podzolprofielen zijn daar regelmatig afgedekt met een stuifduin (-zandlaag). In het noordelijk deel van het voormalige campingterrein en ten noorden van de Haarweg werd vrijwel overal een oude akkerlaag in de top aangetroffen. Ten zuiden van de Haarweg komt onder deze voormalige akkerlaag nog dikwijls een (redelijk) intacte oorspronkelijk bodemopbouw of podzolprofiel voor, maar binnen het ten noorden van de Haarweg gelegen deelgebied ligt deze akkerlaag vrijwel altijd direct en scherp op de C-horizont waardoor daar veelal geen sprake meer is van een intacte bodemopbouw (in archeologische zin). Langs de noordelijke rand van het middels booronderzoek onderzochte deel van het plangebied werden aanwijzingen voor natte bodemcondities aangetroffen in de vorm van veen of resten van vennen/slib.

- *Indien het bodemprofiel niet intact is, wat is de aard, en diepte en omvang van de verstoring?*

Antwoord: Binnen de delen van het plangebied waar de bodemopbouw als niet meer intact wordt aangemerkt, is dit veroorzaakt door de agrarische bewerking van de toplaag in het verleden. Ter plaatse ligt een veelal homogene grijsbruine zandlaag die is geïnterpreteerd als (voormalige) akkerlaag. Het voorkomen van de aangetroffen akkerlaag komt overeen met de ligging van de akkers op de kaart van Van Broekhuijsen uit 1716. Deze laag ligt in het noordelijk deelgebied (ten noorden Haarweg) scherp op de C-horizont. In het zuidelijk deel ligt de akkerlaag op een veelal intact podzolprofiel. Deze aan het maaiveld gelegen akkerlaag is overwegend zo'n 50 – 70 cm dik. In de bijlage en in de rapportage (afb. 3.4) hierboven staat een kaart opgenomen met daarop de intacte en verstoorde boorprofielen binnen het plangebied.

- *Wat is de specifieke archeologische verwachting van het plangebied (uitgesplitst per locatie in hoofdperiode en complextype) en wordt deze bij het veldonderzoek bevestigd?*

Antwoord: Op basis van het bureauonderzoek is de volgende gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld;

Prehistorie

De archeologische verwachting voor de periode van de prehistorie is middelhoog. Met name kunnen eventuele Midden Steentijd-vindplaatsen verwacht worden in de top van het (ongeroerde) dekzand. Het plangebied ligt op de overgang van hoge droge gronden naar lager gelegen nattere gronden. Daarmee is deze landschappelijke zone kansrijk op het kunnen aantreffen van archeologische waarden uit voorgenoemde periode van jager-verzamelaarsamenlevingen. De sporen die bij deze vindplaatsen worden verwacht, zullen voornamelijk bestaan uit een spreiding van (verbrand) vuursteen en eventueel houtskoolresten.

In de omgeving van het plangebied bevinden zich grafheuvels en urnenvelden uit de periode Nieuwe Steentijd – IJzertijd. De locatie van de nederzettingen die bij die grafheuvels hoorden, zijn echter niet of nauwelijks bekend in dit gebied. Het is dus mogelijk dat er bewoningssporen uit de Nieuwe Steentijd – IJzertijd kunnen worden aangetroffen in de ongeroerde dekzandondergrond van het plangebied. Deze zouden kunnen bestaan uit sporen van landgebruik, huisplaatsen, afvalkuilen, brandplekken, waterputten en een breed scala aan resten uit de materiële cultuur. Indien er binnen het plangebied een esdek (o.i.d.) wordt aangetroffen, kunnen direct daaronder nog sporen uit voorgenoemde periode worden verwacht.

Romeinse Tijd

De archeologische verwachting voor de Romeinse Tijd is, laag. Er zijn tot nog toe geen aanwijzingen in het onderzoeksgebied aangetroffen die Romeinse waarden doen vermoeden binnen het plangebied. Indien deze wel aanwezig zijn, worden ze in de top van het (ongeroerde) dekzand verwacht.

Middeleeuwen

De archeologische verwachting voor het kunnen aantreffen van archeologische waarden uit de Middeleeuwen is middelhoog. Voor wat betreft de Vroege Middeleeuwen is deze kans eerder laag, hoewel de Utrechtse Heuvelrug aan de zuidkant een behoorlijke menselijke aanwezigheid en activiteit heeft gekend. Vanaf de Late Middeleeuwen is het onderzoeksgebied structureel in cultuur gebracht en gehouden. Er worden niet direct (aanzienlijke) bewoningssporen verwacht binnen het plangebied, de gronden zullen namelijk met name zijn ingezet voor de landbouw.

De sporen kunnen bestaan uit landbouwdekken (esdek), sporen van landgebruik en –inrichting zoals greppels, verkavelingstructuren en ploegsporen. Het is niet uitgesloten dat er toch bewoningssporen kunnen worden aangetroffen zoals huisplattegronden, afvalkuilen, waterputten naast een breed scala aan resten uit de materiële cultuur. De waarden kunnen direct vanaf maaiveld of onder de geroerde toplaag of strooisellaag verwacht worden. Binnen het zuidelijk deel waar ogenschijnlijk minder bodemverstoringen als grondbewerking (landbouw) heeft plaatsgevonden is de trefkans hoger dan binnen het noordelijk deel, dat meer activiteiten van bouwwerken en akkerbouw heeft gekend.

Nieuwe Tijd

De archeologische verwachting en de locatie voor het kunnen aantreffen van archeologische waarden uit de Nieuwe Tijd, komt sterk overeen met de (Late) Middeleeuwen. Binnen het noordelijk deel van het plangebied komen thans nog sporen uit de Nieuwe Tijd (C) voor, echter deze zijn niet behoudswaardig.

Het veldonderzoek bevestigt noch ontkracht (in gefundeerde mate) de voorgenoemde archeologische verwachting. Hoewel er inderdaad een landbouwdek is aangetroffen, die de ondergrond van het noordelijk deelgebied tot in de C-horizont heeft verstoord maar de bodemopbouw in het zuidelijk deel grotendeels intact heeft gelaten, is op basis van dit inventariserend veldonderzoek – verkennende fase geen zekere uitspraak te doen over de afwezigheid en, bij het ontbreken van aangetroffen archeologische indicatoren, ook de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen uit hiervoor beschreven perioden of complextypen.

- *Indien de archeologische verwachting niet kan worden bevestigd, wat is hiervoor een mogelijke verklaring?*

Antwoord: De archeologische verwachting kan op basis van het thans uitgevoerde inventariserend veldonderzoek – verkennende fase, niet in voldoende mate worden bevestigd vanwege de geringe intensiteit (40 x 45 m boorgrid) en vorm van het veldonderzoek. Het verkennend booronderzoek richt zich in deze verkennende fase veelal op het nader begrenzen van archeologisch kansrijke en kansarme zones en het vaststellen van grootschalige verstoringen in de bodemopbouw. Door het ontbreken van tastbare archeologische indicatoren kan de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen ook niet worden bevestigd.

- *Is er in het plangebied een intact potentieel vondstniveau aanwezig en zo ja, komt dit overeen met het op basis van het bureauonderzoek verwachte potentiële vondstniveau?*

Antwoord: Binnen het plangebied is een potentieel intact vondstniveau aanwezig. In het zuidelijk deelgebied komt een overwegend intacte bodemopbouw voor van podzolgronden, al dan niet onder oude akkerlagen. Daar is de ondergrond archeologisch kansrijker dan het noordelijk deelgebied waar het niet is uitgesloten dat er een potentieel vondstniveau kan worden verwacht maar waar de kans wel minder is omdat daar de ondergrond tot in de C-horizont is verstoord. Het potentiële vondstniveau komt overeen met het op basis van het bureauonderzoek verwach-

te niveau, namelijk direct vanaf maaiveld, onder de geroerde toplagen dan wel direct onder het eventueel aanwezige landbouwdek (akkerlaag / esdek).

- *Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?*

Antwoord: Er zijn op basis van het thans uitgevoerde archeologische onderzoek geen archeologische waarden in het plangebied aanwezig noch zijn tijdens het veldonderzoek (eenduidige) archeologische aanwijzingen of tastbare archeologische indicatoren aangetroffen. Dit betreft echter een verkennend booronderzoek op basis waarvan (in principe) geen uitspraak gedaan kan worden over de afwezigheid van archeologische vindplaatsen in een plangebied.

- *In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische resten bedreigd door de voorgenomen ontwikkeling van het gebied? En hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?*

Antwoord: Op basis van het thans uitgevoerde onderzoek kan hierop geen antwoord worden gegeven.

- *Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?*

Antwoord: Om de daadwerkelijke aanwezigheid (of afwezigheid) van archeologische waarden voldoende te kunnen bepalen, zal een nader archeologisch veldonderzoek moeten plaatsvinden. Aangezien het plangebied binnen de (oude) zandgronden ligt waar een verhoogde archeologische verwachting geldt vanaf het Mesolithicum (vuursteenspreiding), ligt een proefsleuvenonderzoek voor de hand als een door de bevoegde overheid minimaal noodzakelijk geacht vervolgonderzoek om hun selectiebesluit op te kunnen nemen. Op basis van een proefsleuvenonderzoek, waarbij doorgaans tussen de 6 tot 10% van het plangebied wordt opengelegd, kan een gefundeerde uitspraak worden gedaan over de aan- of afwezigheid van archeologische resten. Ook een archeologisch onderzoek tijdens een archeologische begeleiding van de civieltechnische graafwerkzaamheden kan de omvang, ligging, aard en datering van archeologische resten binnen het plangebied bepalen.

4 Conclusie en aanbevelingen

4.1 Conclusie

Binnen het plangebied komen matig fijne zandgronden voor. In het zuidelijk deelgebied werden veelal intacte podzolgronden aangetroffen. In het noordelijk deel van het voormalige campingterrein en ten noorden van de Haarweg werd vrijwel overal een oude akkerlaag in de top aangetroffen. Ten zuiden van de Haarweg komt onder deze voormalige akkerlaag nog dikwijls een (redelijk) intacte oorspronkelijk bodemopbouw of podzolprofiel voor, maar binnen het ten noorden van de Haarweg gelegen deelgebied ligt deze akkerlaag vrijwel altijd direct en scherp op de C-horizont waardoor daar geen sprake meer is van een intacte bodemopbouw (in archeologische zin). Langs de noordelijke rand van het middels booronderzoek onderzochte deel van het plangebied werden aanwijzingen voor natte bodemcondities aangetroffen in de vorm van veen of resten van vennen/slib.

Het uitgevoerde inventariserend veldonderzoek d.m.v. boringen – verkennende fase, bevestigt noch ontkracht de in het bureauonderzoek opgestelde archeologische verwachting. Hoewel er een akkerlaag is aangetroffen, die de ondergrond van het noordelijk deelgebied tot in de zogenoemde C-horizont heeft verstoord, maar de bodemopbouw in het zuidelijk deel grotendeels intact heeft gelaten, is op basis van het booronderzoek geen gefundeerde uitspraak te doen over de afwezigheid en, bij het ontbreken van aangetroffen archeologische indicatoren, ook de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen. De kans op het kunnen aantreffen van archeologische waarden wordt voor het zuidelijk deelgebied (ten zuiden Haarweg) vanwege het daar voorkomen van een intacte bodemopbouw groter geacht dan voor het gebied ten noorden van de Haarweg waar de ondergrond tot in de zogenoemde C-horizont is verstoord.

4.2 Aanbeveling

Op basis van het voorgaande onderzoek wordt geadviseerd om voorafgaand aan de uitvoering van de bouwwerkzaamheden een proefsleuvenonderzoek uit te laten voeren binnen het zuidelijk deelgebied (vml. campingterrein). Op basis van dit proefsleuvenonderzoek kan een gefundeerde uitspraak over de daadwerkelijke trefkans op de aan- of afwezigheid van archeologische resten worden gedaan en kan de initiatiefnemer/opdrachtgever de mogelijke vervolgstappen, eventuele knelpunten en mogelijkheden inzichtelijk krijgen. Op basis van het proefsleuvenonderzoek zal de bevoegde overheid de noodzakelijk geachte vervolgstappen bepalen. Deze vervolgstappen kunnen onder andere bestaan uit; gehele of gedeeltelijke vrijstelling/vrijgave, planinpassing of planaanpassing, vervolgonderzoek in de vorm van archeologische begeleiding of opgraving (definitief onderzoek).

Aangezien het zuidelijke deelgebied nu nog bebost is en een goede ruimtelijke spreiding van een proefsleuvengrid en de toegankelijkheid of bewegingsruimte met een graafmachine niet optimaal is, kan dit eventueel gedaan worden ten tijde van het globaal inrichten of vrijmaken (ontbossen) van het terrein. Indien er (bouw)wegen worden aangelegd, kan dit wegenpatroon wellicht worden gebruikt om (ter hoogte daarvan) het archeologisch proefsleuvenonderzoek uit te voeren. Dit dient in overleg met de bevoegde overheid te worden bepaald.

Binnen het noordelijk deel en ter hoogte van de compensatiewoning in het bos wordt geadviseerd de civieltechnische graafwerkzaamheden (bijv. ontgraven bouwkuip) archeologisch te laten begeleiden. Hoewel het hier niet is uitgesloten dat er nog archeologische sporen kunnen worden aangetroffen, lijkt dit op voorhand geringer te zijn. Het archeologisch begeleiden van de civieltechnische graafwerkzaamheden kan aanvankelijk intensief begeleidt worden om eventu-

eel op basis van voortschrijdend inzicht of de veldbevindingen en in afstemming met de bevoegde overheid opgeschaald dan wel afgeschaald te worden.

Voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek en/of archeologische begeleiding moet een Programma van Eisen worden opgesteld.

Overigens geldt altijd een wettelijke meldingsplicht indien tijdens de grondwerkzaamheden archeologische of cultuurhistorische waarden, vondsten en/of sporen worden aangetroffen. In dat geval dient direct contact te worden opgenomen met de bevoegde overheid in het kader van de wettelijke meldingsplicht (Monumentenwet 1988, artikel 53 en 54.).

Naschrift in deze definitieve versie:

Dit onderzoek en gegeven advies is ter toetsing voorgelegd aan de bevoegde overheid, in deze de gemeente Utrechtse Heuvelrug.²⁰ Deze neemt het selectiebesluit over de archeologische vervolgstappen. De gemeentelijk archeologe heeft een reactie op deze onderzoeksrapportage gegeven en het vervolgtraject met de opdrachtgever en betrokken partijen afgestemd.

Met betrekking tot de (noodzakelijke) vervolgstappen binnen dit plan Gebiedsontwikkeling Maarsbergen-Oost wordt geadviseerd contact op te nemen met de bevoegde overheid.

Het commentaar op dit onderzoek / rapportage is opgenomen in de bijlagen.

²⁰ Deskundige namens de bevoegde overheid in zake archeologie is mevrouw drs. A. Luksen-IJtsma.

Literatuur en bronnen

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2004. Fysische Geografie van Nederland. *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en de geomorfologie*. Van Gorcum, Assen.

Bex, J., 2012. *Archeologisch onderzoek Wijersterrein te Maarsbergen, gemeente Utrechtse Heuvelrug*. Inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven. Grontmij Archeologische Rapporten 1100. Grontmij Nederland B.V. Houten.

Blijdenstijn, R., 2005. *Tastbare Tijd. Cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht*. Amsterdam.

Botman, A., et al. 2009. *Archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart inclusief rapportage*. ADC-rapport H033. Bunschoten 2009.

Coppens, C.F.H. en Timmerman, R., 2011. Plangebied Wijersterrein te Maarsbergen, gemeente Utrechtse Heuvelrug; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (verkennende fase). RAAP-notitie 3761. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Kruidhof, C.N., 2005. *Plangebied Wijersterrein te Maarsbergen*. Gemeente Maarn. Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. RAAP-notitie 1003. RAAP Archeologisch Adviesbureau. Amsterdam.

Lägers, H., en K. Veenland-Heineman, 2003. *Maarn, geschiedenis en architectuur*. Monumenten Inventarisatie Provincie Utrecht. Zeist.

Waerdt, W. van de, 1996. Bijlage/toelichting bij de Kaart van Justus van Broeckhuijsen.

Bronnen

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) - www.ahn.nl - januari/februari 2015.

Archeologisch Informatiesysteem (Archis2). Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Amersfoort (onderzoeksmeldingen, IKAW, AMK, waarnemingen) – januari/februari 2015.

Atlas Leefomgeving – www.atlasleefomgeving.nl - januari/februari 2015.

Atlas der Neederlanden – deel 1 Gelderland, Utrecht en Overijssel – www.uva.nl - januari/februari 2015.

BIS Nederland – (WUR) – <http://maps.bodemdata.nl> - januari 2015.

Bodemkaart van Nederland, Blad 32 West Amersfoort. Schaal 1:50.000, Stiboka, Wageningen 1966.

Cultuurhistorische commissie Maarn Maarsbergen Natuurlijk – www.mmnatuurlijk.nl - januari/februari 2015.

Cultuurhistorisch erfgoed van de gemeente Utrechtse Heuvelrug – www.heuvelrugopdekaart.nl - januari/februari 2015.

DINOloket - <http://dinoloket.nitg.tno.nl/dinoLks/DINOLoket.jsp> – januari 2015.

Gemeente Utrechtse Heuvelrug – archeologiebeleid – www.heuvelrug.nl - januari/februari 2015.

HISGIS – landschapskaarten divers - www.hisgis.nl - januari/februari 2015.

Richtlijn uitvoering archeologisch onderzoek gemeente Utrechtse Heuvelrug september 2014, versie 2.0

WatWasWaar - www.watwaswaar.nl – februari 2015.

Verklarende woordenlijst en afkortingen

Verklarende woordenlijst

afzetting	onderverdeling van een formatie, ook wel laagpakket genoemd.
BP	Before Present (voor 1950).
genese	wording, ontstaan.
Holoceen	geologisch tijdvak, dat ongeveer 10.000 jaar geleden begon en waarin we ons nu bevinden.
<i>in situ</i>	achtergebleven op dezelfde plek als waar de laatste gebruiker het heeft gedeponeerd, weggegooid of verloren.
Pleistoceen	Geologisch tijdvak, dat ongeveer 2,5 miljoen jaar geleden begon tot aan het Holoceen.
prehistorie	dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven bronnen bewaard zijn gebleven.
Saalien	voorlaatste glaciaal, waarin het landijs tot in Nederland doordrong (vorming stuwwallen), circa 200.000-130.000 jaar geleden.
Weichselien	geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte), ca. 120.000-10.000 geleden.

Afkortingen

AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische Monumentenkaart
Archis2	geautomatiseerde archeologisch informatiesysteem voor Nederland. Dit bestaat uit een databank waarin allerlei gegevens over archeologische vindplaatsen en terreinen in Nederland zijn opgeslagen.
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden.
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (versie 3.3, 2014)
-mv	onder maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
StiBoKa	Stichting Bodemkartering (tegenwoordig onderdeel van Alterra).

Bijlage 1

Locatie plangebied op topografische ondergrond

Bijlage 2

Archeologische basiskaart

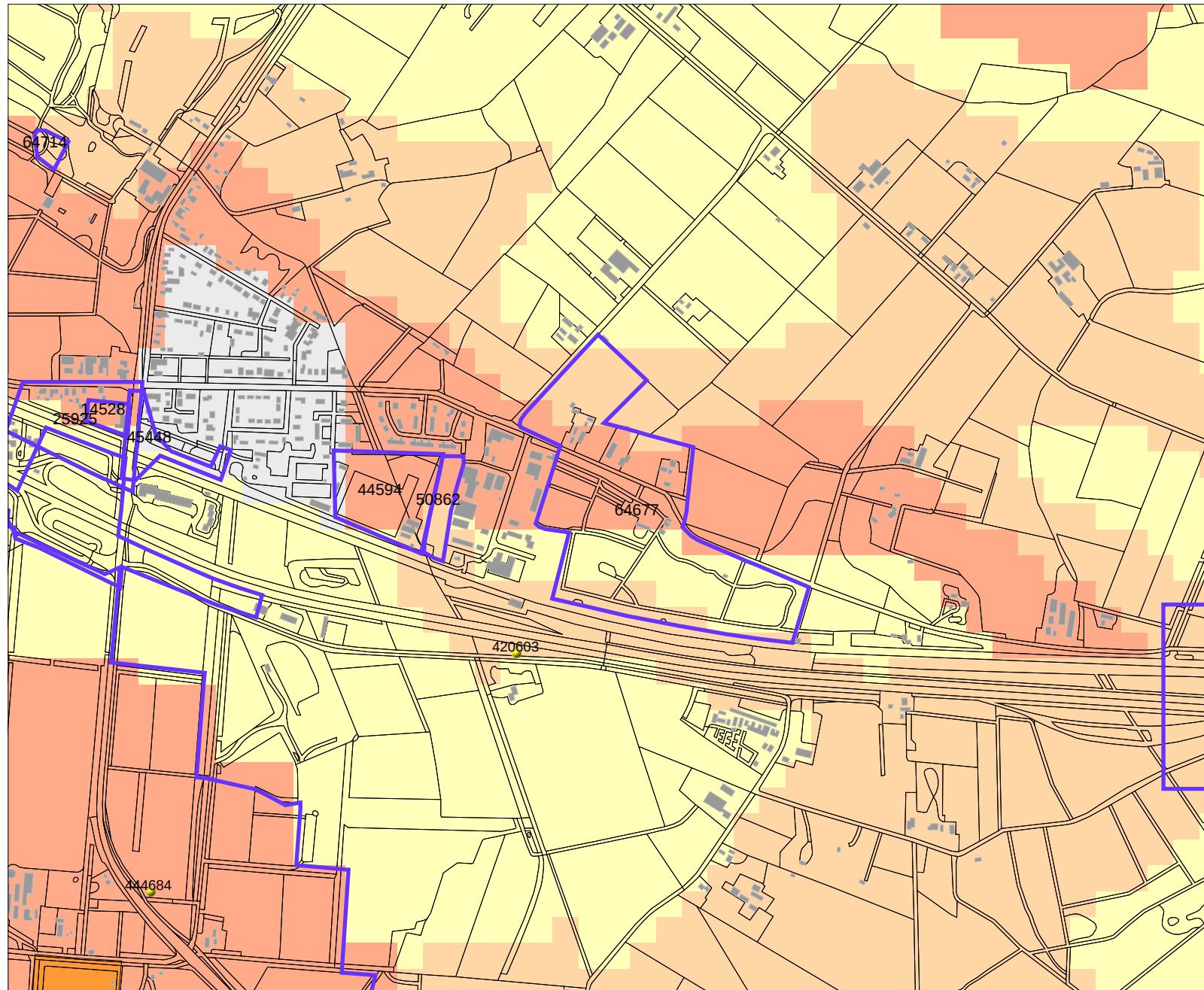
Archeologisch onderzoek Gebiedsontwikkeling Maarsbergen

Archeologische basiskaart (onderzoeksmelding 64677)

06-02-2015

J. Bex - Grontmij Nederland B.V.

158188 / 452866

155847 / 450953

Legenda

- WAARNEMINGEN
 - ONDERZOEKSMELDINGEN
 - HUIZEN
 - TOP10 ((c)TDN)
- MONUMENTEN**
- archeologische waarde
 - hoge archeologische waarde
 - zeer hoge archeologische waarde
 - zeer hoge arch waarde, beschermd
- IKAW**
- zeer lage trefkans
 - lage trefkans
 - middelhoge trefkans
 - hoge trefkans
 - lage trefkans (water)
 - middelhoge trefkans (water)
 - hoge trefkans (water)
 - water
 - niet gekarteerd

0 500 m

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

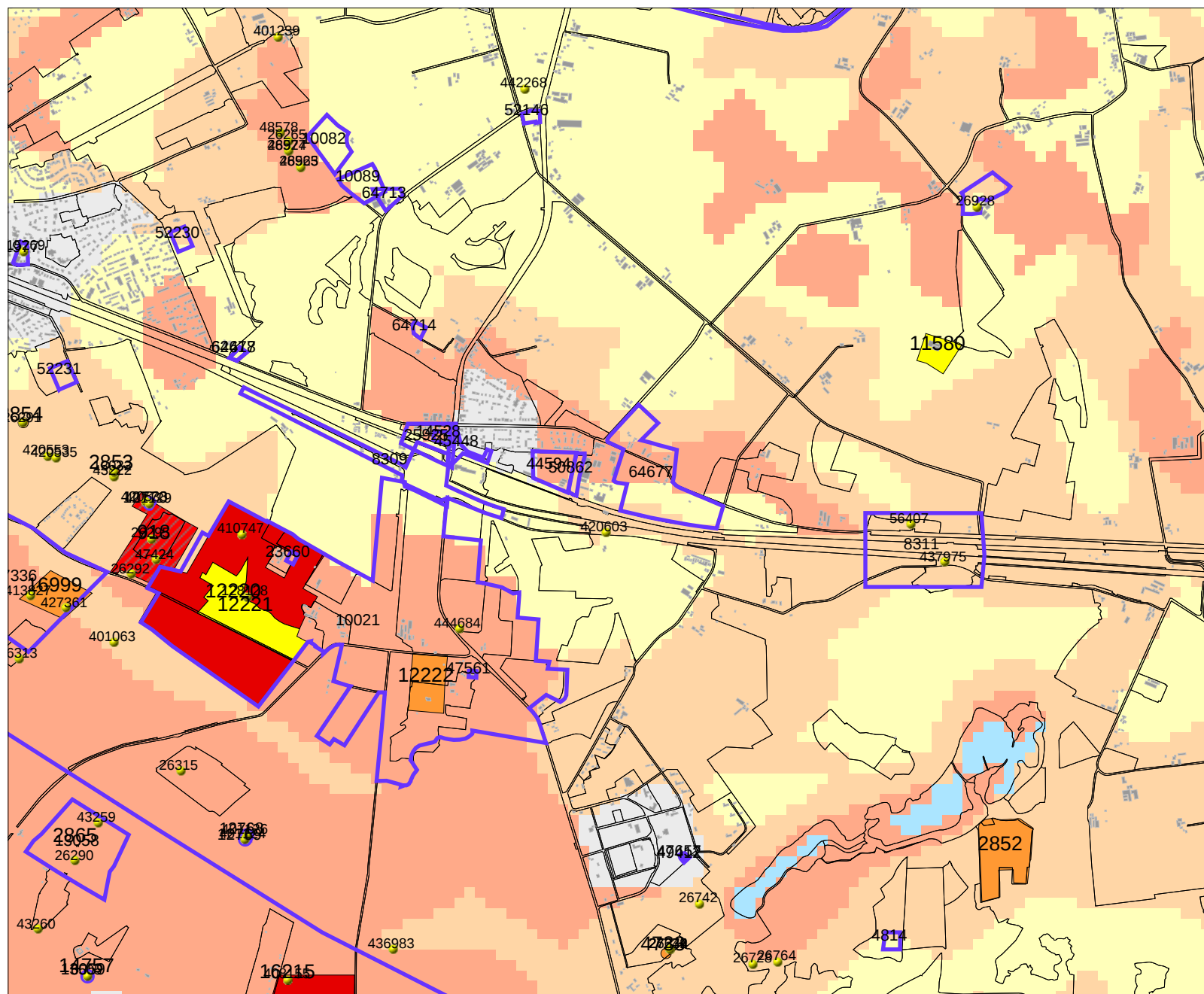
Archeologisch onderzoek Gebiedsontwikkeling Maarsbergen

Archeologische basiskaart - overzicht

06-02-2015

J. Bex - Grontmij Nederland B.V.

159785 / 454140

153947 / 449371

Legenda

- WAARNEMINGEN
 - ONDERZOEKSMELDINGEN
 - HUIZEN
 - TOP50_CBS ((c)CBS)
- MONUMENTEN**
- archeologische waarde
 - hoge archeologische waarde
 - zeer hoge archeologische waarde
 - zeer hoge arch waarde, beschermd
- IKAW**
- zeer lage trefkans
 - lage trefkans
 - middelhoge trefkans
 - hoge trefkans
 - lage trefkans (water)
 - middelhoge trefkans (water)
 - hoge trefkans (water)
 - water
 - niet gekarteerd

0 1 km

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Bijlage 3

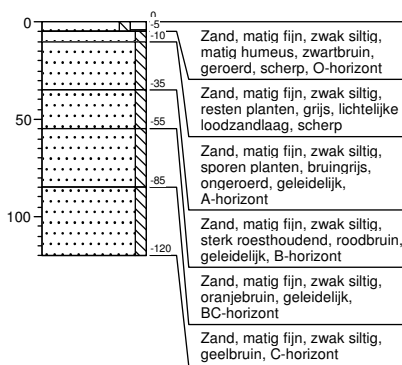
Boorplan

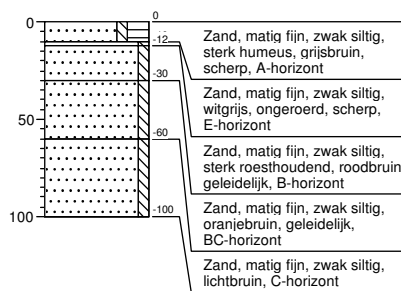
Bijlage 4

Boorstaten en legenda

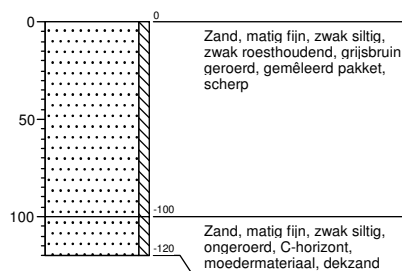
Boring: 01

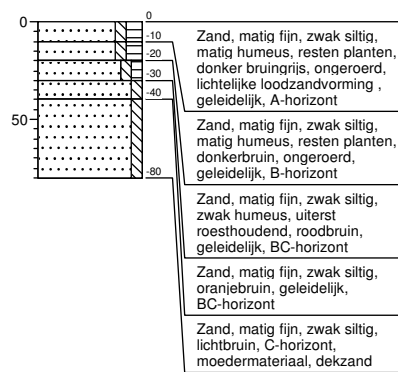
Boring: 02

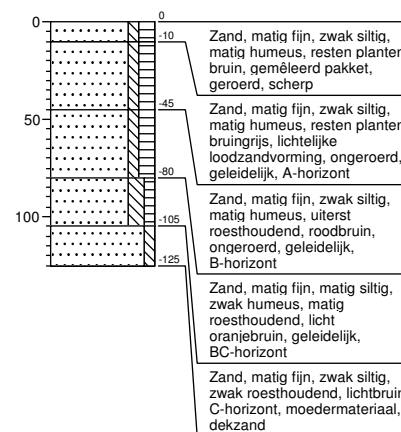
Boring: 03

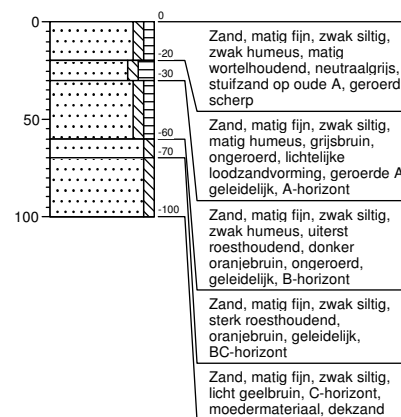
Boring: 04

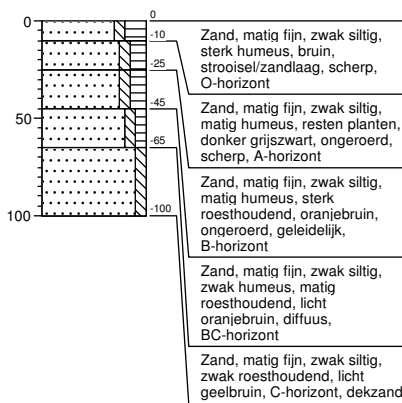
Boring: 05

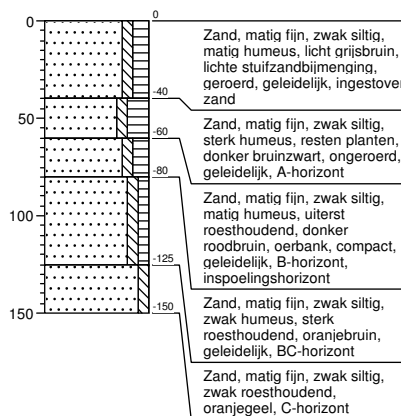
Boring: 06

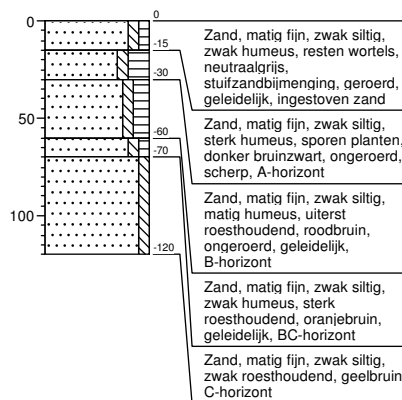
Boring: 07

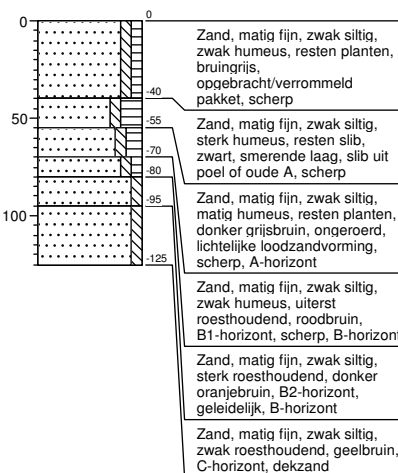
Boring: 08

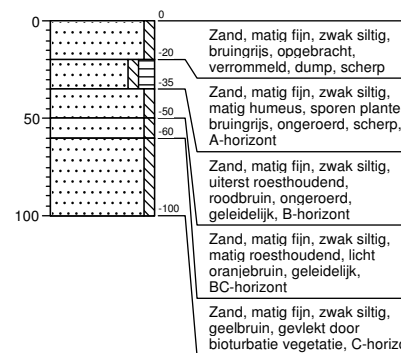
Boring: 09

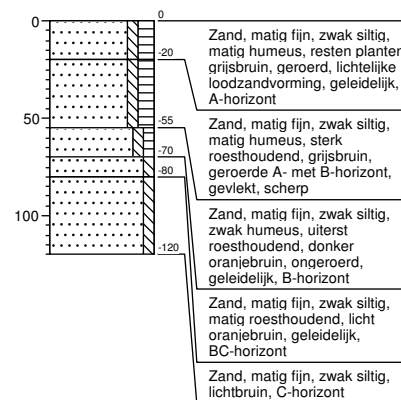
Boring: 10

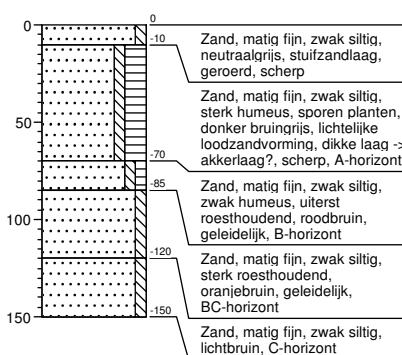
Boring: 11

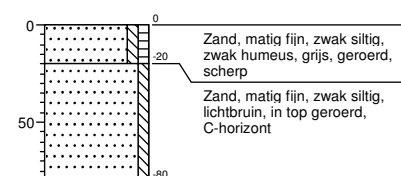
Boring: 12

Boring: 13

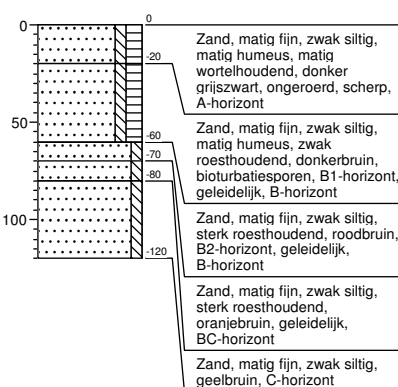
Boring: 14

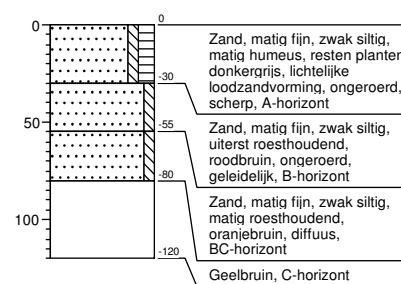
Boring: 15

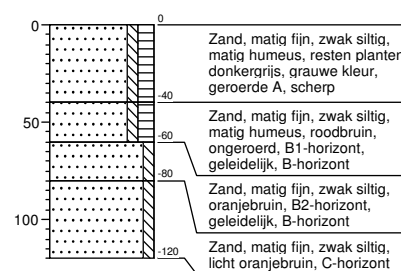
Boring: 16

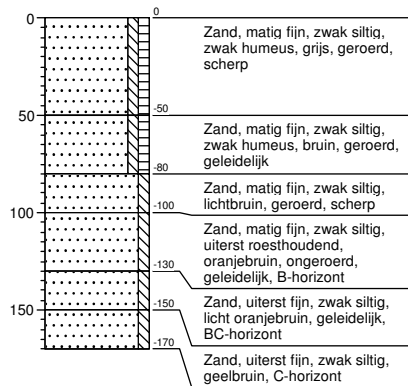
Boring: 17

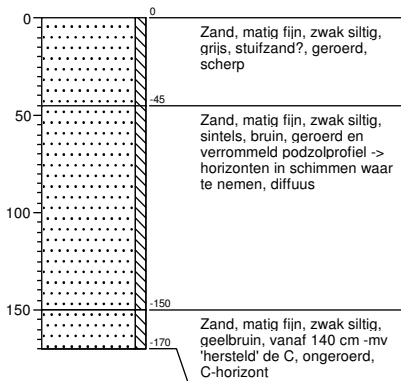
Boring: 18

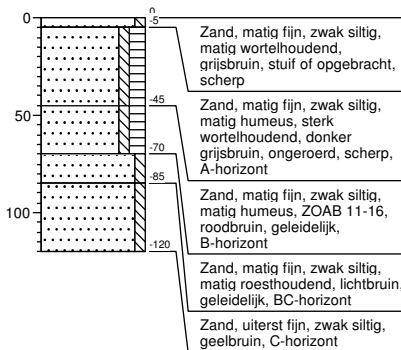
Boring: 19

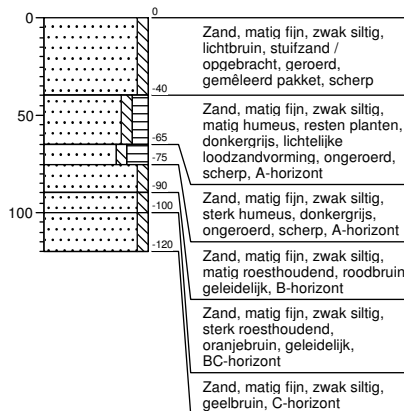
Boring: 20

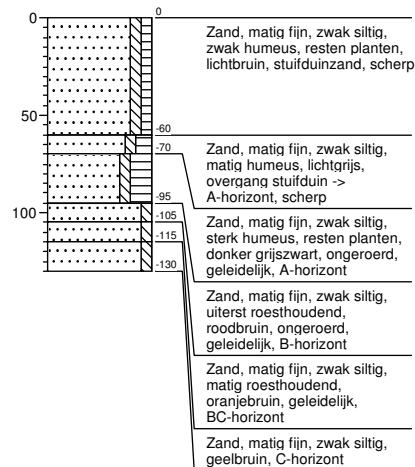
Boring: 21

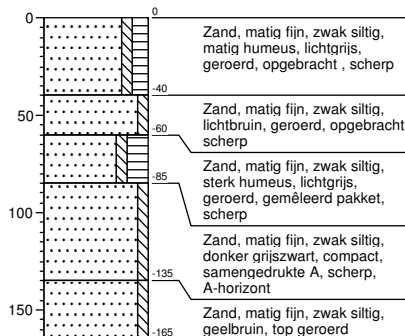
Boring: 22

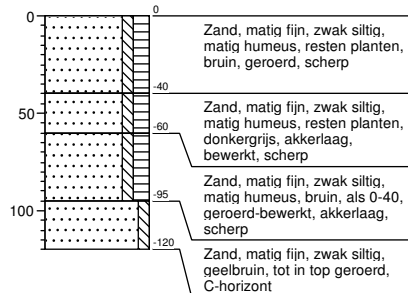
Boring: 23

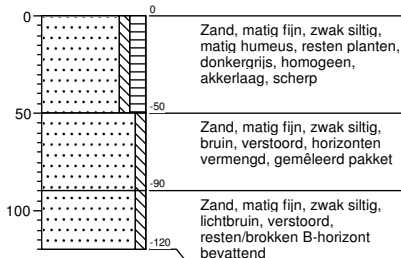
Boring: 24

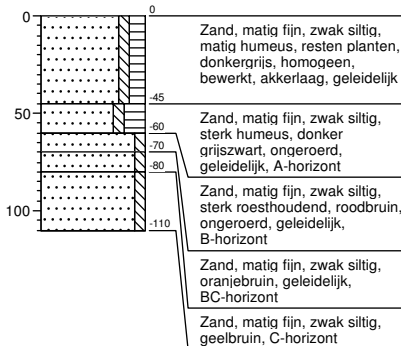
Boring: 25

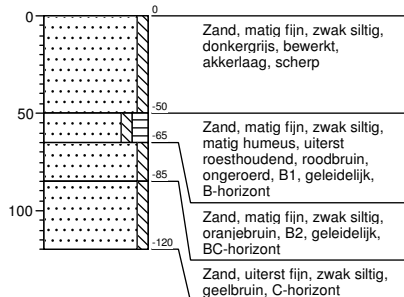
Boring: 26

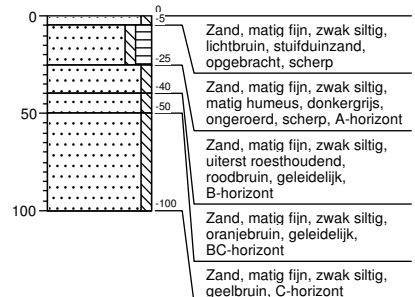
Boring: 27

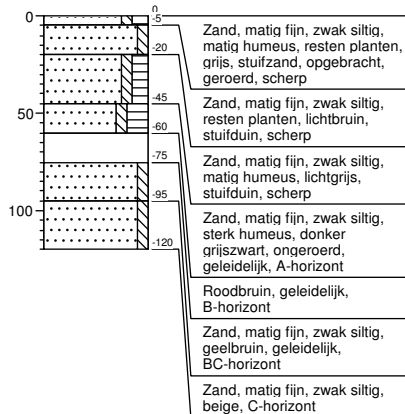
Boring: 28

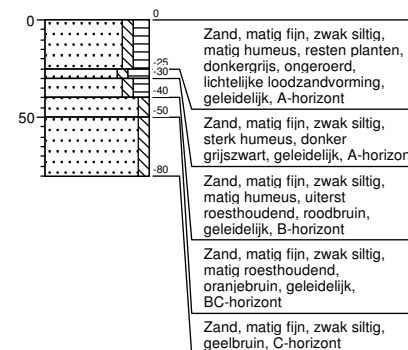
Boring: 29

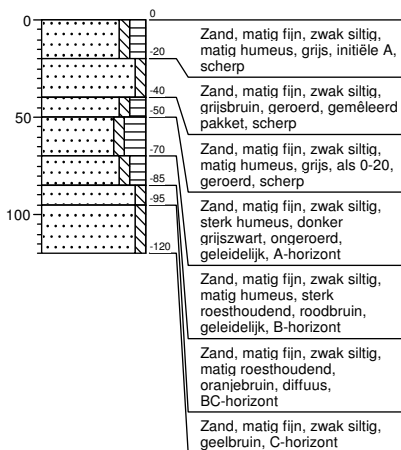
Boring: 30

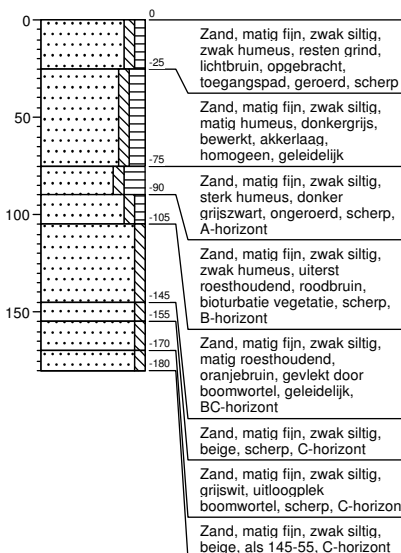
Boring: 31

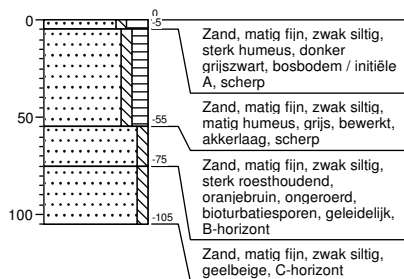
Boring: 32

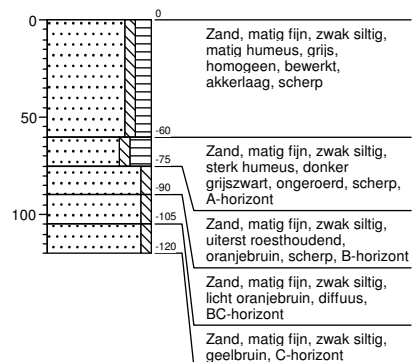
Boring: 33

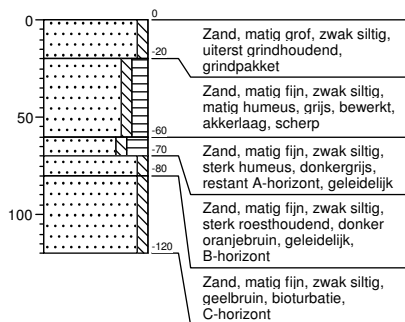
Boring: 34

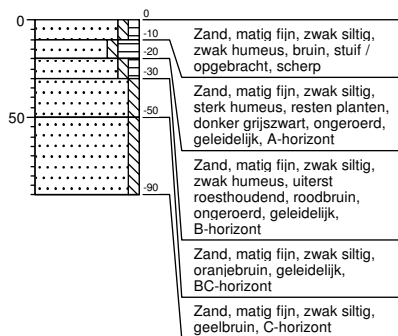
Boring: 35

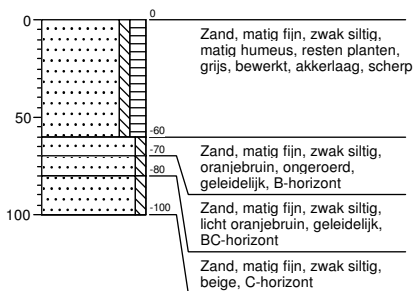
Boring: 36

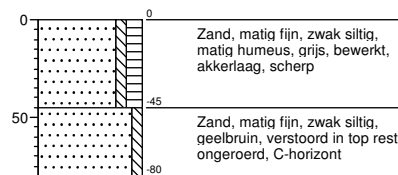
Boring: 37

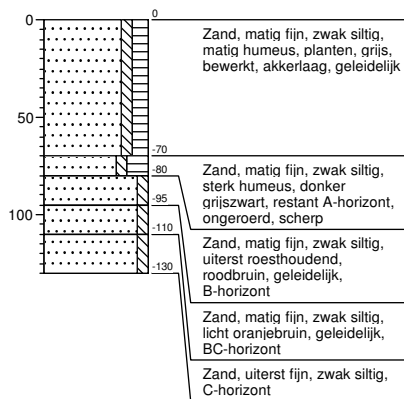
Boring: 38

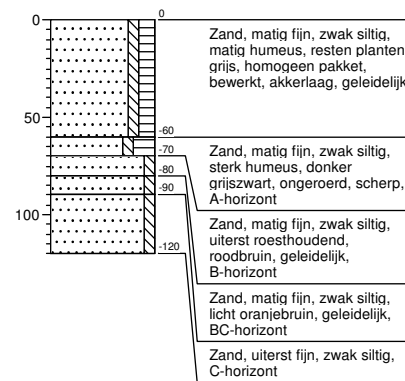
Boring: 39

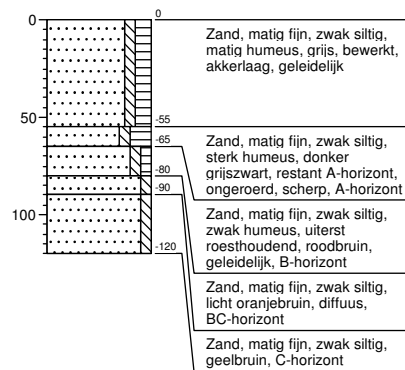
Boring: 40

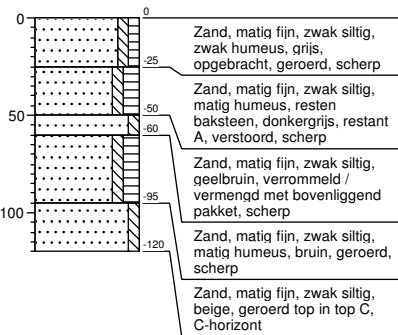
Boring: 41

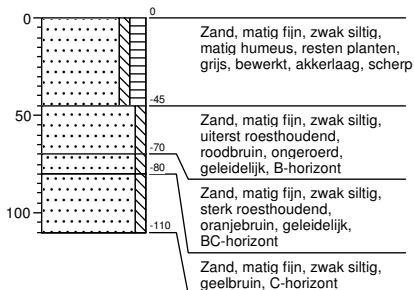
Boring: 42

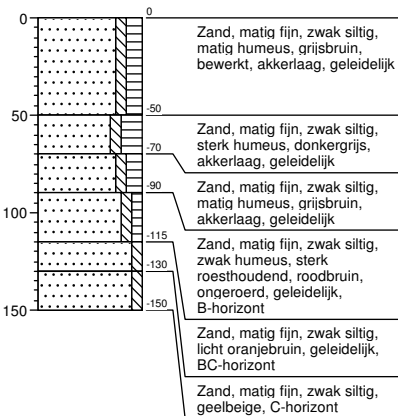
Boring: 43

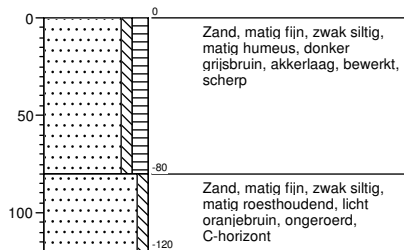
Boring: 44

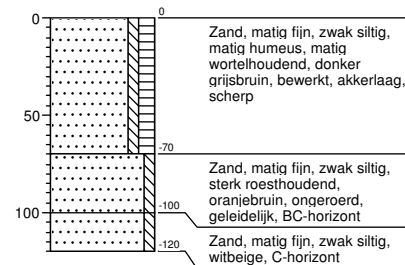
Boring: 45

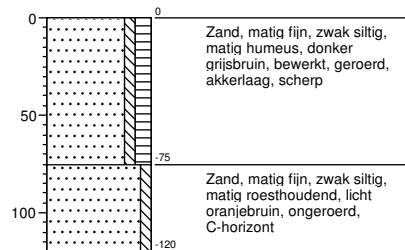
Boring: 46

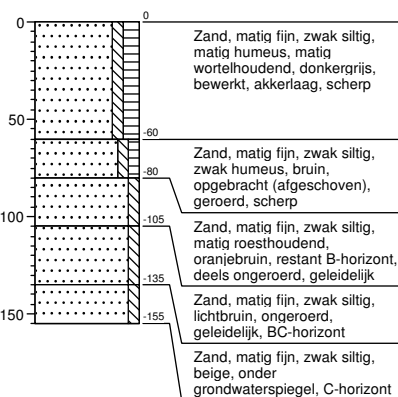
Boring: 47

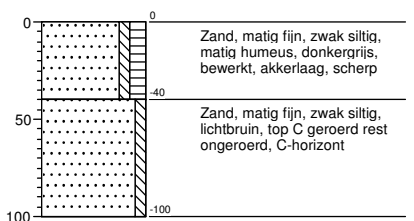
Boring: 48

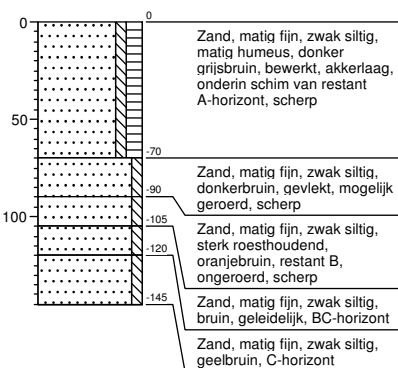
Boring: 49

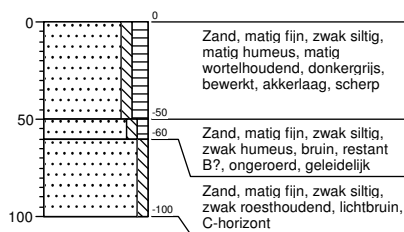
Boring: 50

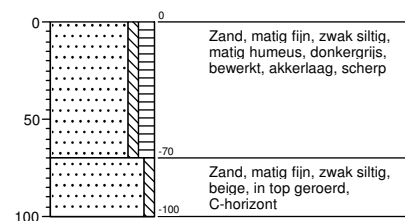
Boring: 51

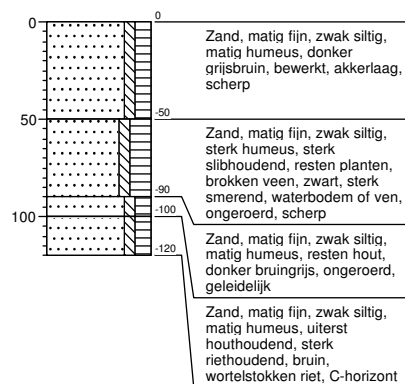
Boring: 52

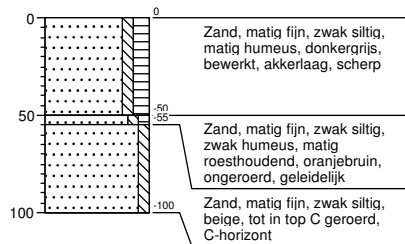
Boring: 53

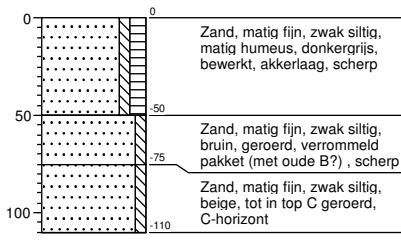
Boring: 54

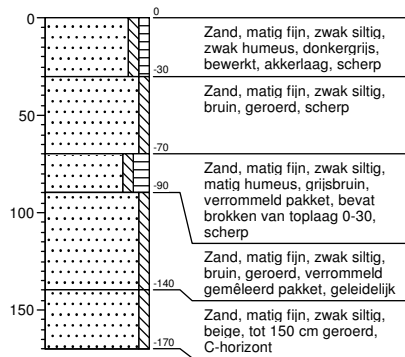
Boring: 55

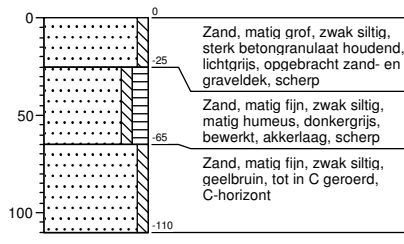
Boring: 56

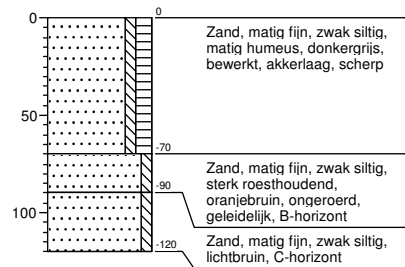
Boring: 57

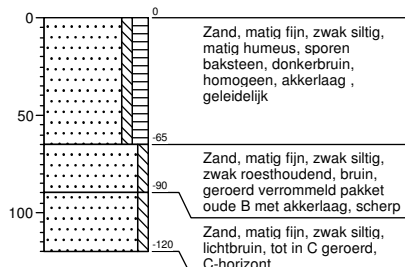
Boring: 58

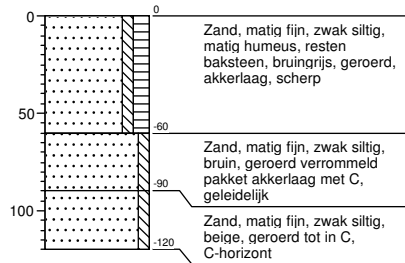
Boring: 59

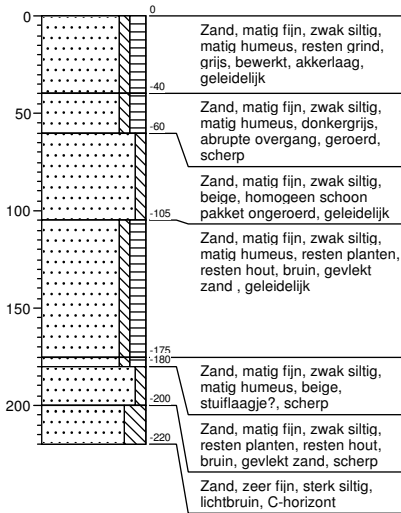
Boring: 60

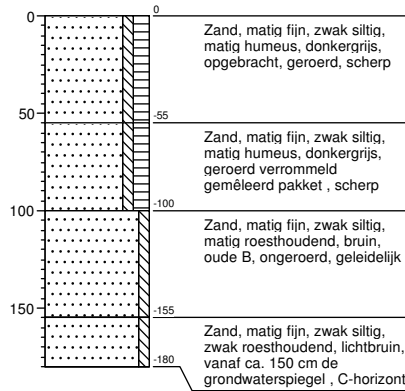
Boring: 61

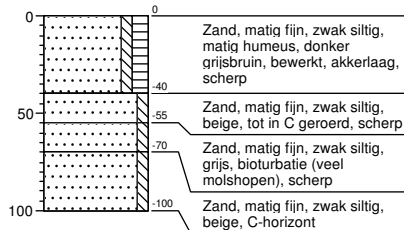
Boring: 62

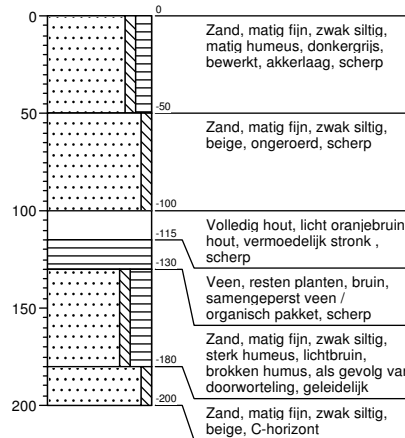
Boring: 63

Boring: 64

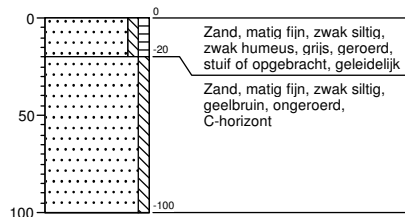
Boring: 65

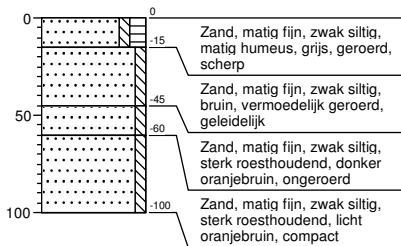
Boring: 66

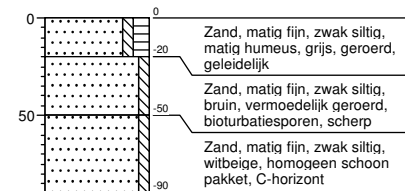
Boring: 67

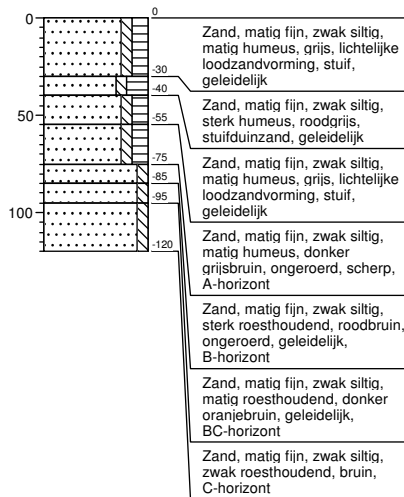
Boring: 68

Boring: 69

Boring: 70

Bijlage 5

Boorplan met bodemopbouw en verstoringen

legenda

- 01 = boorpunt
- = intact bodemprofiel
- = niet intact (tot in C)
- = + stuifzand / ophoog
- = + akkerlaag

452000

Bijlage 6

Beoordeling Gemeente Utrechtse Heuvelrug

Beoordelingsadvies archeologische monumentenzorg

Aan Prinsen Advies
Jeffrey Bex – Grontmij
VKZ bv

Van Annemarie Luksen-IJtsma – gemeente Utrechtse Heuvelrug

Contact Tel: 0343 565 706
Email: annemarie.luksen@heuvelrug.nl

Datum 01-06-2015

Afschriften aan dhr T.J. – gemeente Utrechtse Heuvelrug
dhr. J.W. – gemeente Utrechtse Heuvelrug

Betreft Project Gebiedsontwikkeling Maarsbergen-Oost (aangepast)

Inleiding

Op 26 mei 2015 bereikte mij de rapportage van het archeologisch bureau- en booronderzoek betreffende de gebiedsontwikkeling Maarsbergen met als identificering Grontmij Archeologische Rapporten 1527 versie C2 (referentienummer 329275-Htn-0515-JB-C2), met het verzoek deze te beoordelen. Hartelijk dank daarvoor.

Onderstaand advies heeft betrekking op de voorwaarden vanuit de archeologische monumentenzorg.

Beoordeling

Ik heb de rapportage getoetst aan de Kwaliteitsnorm Nederlandse archeologie versie 3.3, het goedgekeurde PvA C2 dd 24-03-2015 en de gemeentelijke richtlijn. De rapportage zit goed in elkaar en voldoet aan bijna alle eisen. Ik heb in dit kader slechts één opmerking. Ik mis de uitvoeringsdata van de verschillende onderzoeksfasen. Wanneer is het bureauonderzoek uitgevoerd, en wanneer is het veldonderzoek uitgevoerd? Graag toevoegen.

Wat betreft de conclusie en de aanbevelingen heb ik een aantal opmerkingen.

Wat betreft de beantwoording van de onderzoeksvragen:

Vraag: wat is de specifieke archeologische verwachting van het plangebied (uitgesplitst per locatie in hoofdperiode en complextype) en wordt deze bij het veldonderzoek bevestigd?

Er wordt aangegeven dat de gespecificeerde archeologische verwachting bevestigd noch ontkracht kan worden door het ontbreken van archeologische sporen en vondsten. Hierbij wordt terecht aangegeven dat het opsporen van archeologische sporen en vondsten ook niet de doelstelling van een verkennend archeologisch booronderzoek is. Ik interpreteer deze onderzoeksvraag anders. Op basis van het bureauonderzoek is er een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld. De verkennende boringen hebben als doel dit verwachtingsmodel te toetsen, dit is namelijk voor een groot deel gebaseerd op aannames betreffende de bodemopbouw. Deze onderzoeksvraag wil een antwoord op de veldtoets van de archeologische gespecificeerde verwachting. De waargenomen bodemopbouw in Maarsbergen bevestigt het eerder geformuleerde beeld (van de bodemopbouw), en daarmee de archeologische verwachting. Even kort door de bocht:: prehistorie middelhoog, met name vuursteen, maar ook neol-ijzertijd is mogelijk aanwezig. Lme-nt:

middelhoog, en dan voornamelijk akkergerelateerd. Waarnemingen sluiten aan bij het 1716 kaartbeeld. Vme middelhoog tot laag, romeins :laag.

Vraag: *In hoeverre worden eventuele archeologische resten bedreigd door de voorgenomen ontwikkeling van het gebied? En hoe kan deze verstoring door plaanpassing tot een minimum worden beperkt?*

Er wordt aangegeven dat op basis van het thans uitgevoerde onderzoek hierop geen antwoord kan worden gegeven. Ik ben van mening dat dit niet helemaal klopt. De boringen geven een vrij aardig beeld van de bodemopbouw en kunnen iets zeggen over de diepteligging van mogelijke archeologische resten, maar omdat de details van de ontwikkeling in omvang nog helemaal niet duidelijk zijn is geen passend antwoord te geven. Bovendien is het raadzaam plannen aan te passen op daadwerkelijke archeologische waarden en niet op archeologische verwachtingswaarden.

Ik adviseer bovenstaande nuance te verwerken in de beantwoording van de onderzoeksvragen. Uiteraard ben ik niet van mening dat mijn antwoord overgenomen dient te worden, maar het is van belang bovenstaande nuance op eigen wijze mee te nemen.

Wat betreft de aanbevelingen:

Het gedeelte ten zuiden van de Haarweg is vrij duidelijk. De bodem is hier intact, de archeologische verwachtingswaarde hierdoor middelhoog wat betreft periode tot de ijzertijd en de middeleeuwen en nieuwe tijd. Vervolgonderzoek is noodzakelijk om de archeologische waarde van het perceel vast te stellen, om vervolgens te kunnen besluiten over een verantwoordelijke omgang met het erfgoed in de ontwikkeling. Grontmij beveelt proefsleuven aan. Ik deel hun mening dat proefsleuven de beste methode zijn in dit landschap om eventuele archeologische resten op waarde te schatten. Echter omdat we hier te maken hebben met een gebied vol bomen, hazelwormen en dassen, zo al niet meer flora en fauna, kan, zoals Grontmij ook al aangeeft, een proefsleuvenonderzoek op dit moment niet worden uitgevoerd. Dit zal pas kunnen worden uitgevoerd vlak voor de uitvoering van het daadwerkelijke bouwplan. Vanuit het oogpunt van risicomanagement en risicobeheersing is het in mijn optiek niet verstandig om dit zo ver voor ons uit te schuiven. We tasten op dit moment nog in het duister betreffende de omvang van archeologische waarden en de consequenties in termen van tijd en geld voor het plan. Om meer grip te krijgen op de aan- of afwezigheid van archeologische waarde, overweeg ik een karterend booronderzoek conform de eisen uit de gemeentelijke richtlijn. Dat betekent dus dat op het terrein ten zuiden van de Haarweg op korte termijn een karterend booronderzoek uitgevoerd moet worden met een intensiteit van 125 boringen per ha, ofwel een boorgrind van 10 bij 8 m met een boor met een diam van 15 cm. De boorinhoud dient gezeefd te worden over minimaal 3 mm. Op basis van de resultaten van dit booronderzoek kan de aan- of afwezigheid van middelgrote vindplaatsen vanaf circa 200 m2 met een lage tot middelhoge vondstdichtheid worden vastgesteld. Ik verneem graag de mening van de veldonderzoekers van Grontmij hierop.

Het gedeelte ten noorden van de Haarweg.

Hierover wordt in de conclusie in alinea 4.1 gesteld dat *de akkerlaag vrijwel altijd direct en scherp op de C-horizont ligt waardoor daar geen sprake meer is van intacte bodemopbouw in archeologische zin*. De nuance is iets anders in de conclusie van de beschrijving van de resultaten in alinea 3.5. Hier wordt gesproken over *een overwegend verstoorde bodemopbouw.....eventueel oorspronkelijk aanwezige archeologische sporenniveau zal hier in grote mate verstoord of vernietigd zijn geraakt op eventuele diepe sporen na. Binnen de gronden op de hoek Haarweg en Rottegatsteeg werd wel een (redelijk) intacte bodemopbouw aangetroffen*.

Analyse van de kaart in bijlage 5 leert dat op het hele terrein een akkerlaag is aangetroffen waarvan de ouderdom niet bekend is, maar die in ieder geval overeen lijkt te komen met de akkerpercelen van de kaart van 1716, nieuwe tijd dus. In en onder deze akkerlaag zijn mogelijk de resten van de nieuwe tijd- en late middeleeuwen-verwachting aan te treffen. Deze akkerlaag zelf is dus mogelijk onderwerp van archeologisch onderzoek gezien de eerder geformuleerde archeologische verwachting.

Deze akkerlaag ligt in de meeste boringen direct op de onaangetaste bodem en een eventueel ouder archeologisch niveau lijkt te zijn vergraven. Er zijn echter twee clusters van boringen die wel een intacte bodemopbouw laten zien, waar dus mogelijk een ouder archeologisch niveau nog wel aanwezig is tussen de akkerlaag en de onaangetaste bodem, en dat is op de hoek van de Haarweg en Rottegatsteeg en direct ten westen van de bebouwing van Haarweg 21. Beide terreinen zijn voor zover mij bekend op dit moment

onbebouwd en in gebruik als grasland, en dus in theorie beschikbaar voor onderzoek (in tegenstelling tot het bosterrein).

Een archeologische begeleiding van de werkzaamheden is conform de kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.3 protocol 4007 uitsluitend mogelijk bij zeer beperkte ingrepen op gewaardeerde terreinen (AMK-terreinen), dat is hier niet van toepassing. Of:

1. Wanneer het als gevolg van fysieke belemmeringen niet mogelijk is om adequaat vooronderzoek te doen;
2. wanneer er op grond van de beschikbare archeologische informatie wordt geconcludeerd dat het doen van een opgraving niet (meer) nodig is, maar men toch graag het zekere voor het onzekere wil nemen;
3. wanneer sprake is van bijzondere onderzoeksvragen bij uitvoeringstrajecten.

Ik vind voor alle drie de bovenstaande mogelijke aanleidingen voor een archeologische begeleiding geen toepassing. Ik ben daarom van mening dat de archeologische waarde van het perceel nog in onvoldoende mate is vastgesteld en nader onderzoek noodzakelijk is. Een proefsleuvenonderzoek is de beste manier om dit te doen. Ik stel voor het vervolgonderzoek te concentreren ter plaatse van boring 51/49 en ter plaatse van boring 62/63. Vanuit daar kunnen sleuven oostelijk en westelijk gegraven worden om de overige delen van het terrein op waarde te schatten. Voordat een dergelijk onderzoek kan worden uitgevoerd dient een archeologisch Programma van eisen conform KNA versie 3.3. protocol 4001 te worden opgesteld en goedgekeurd door de bevoegde overheid, in dit geval de gemeente. Ik verneem graag de mening van de veldonderzoekers van Grontmij hierop.

De compensatiewoning

Voor dit terrein geldt archeologisch inhoudelijk hetzelfde als voor de terreinen ten noorden van de Haarweg, maar in termen van beschikbaarheid van het terrein geldt hetzelfde als de andere delen ten zuiden van de Haarweg, flora en fauna vormen voor alsnog een belemmering voor de uitvoering van het onderzoek. Door deze belemmering ben ik van mening dat een archeologische begeleiding van de bouwkuip wellicht de meest verstandige optie is, met als voorbehoud dat voortschrijdend inzicht uit het karterend booronderzoek wordt meegenomen bij het uiteindelijke besluit betreffende de archeologische monumentenzorg voor de bouw van deze compensatiewoning.

Samenvattend

Redactioneel heb ik één opmerking, zie hierboven. Graag aanpassen in de rapportage.

De nuance in de beantwoording van de onderzoeksvragen zie ik graag verwerkt op enige manier, zie hierboven. Wat betreft de aanbevelingen ben ik een andere mening toegedaan, zie hierboven. Ik verneem graag de reactie van de onderzoekers van Grontmij hierop.

Ik kijk met belangstelling uit naar de reactie op dit beoordelingsadvies.

Hartelijke groet,

Annemarie Luksen-IJtsma
Gemeentelijk archeoloog
T 0343 565 706
E annemarie.luksen@heuvelrug.nl

Postbus 200
3940 AE Doorn

www.grontmij.nl